

PANDEMIE ȘI SOCIETATE. PANDEMIA DE COVID-19
ÎN VEDERILE PSIHOLOGIEI

ILIE BĂDESCU*

ABSTRACT

PANDEMIC AND SOCIETY. COVID-19 PANDEMIC IN THE VIEWS
OF PSYCHOSOCIOLOGY

The study of individual and collective reactions to pandemy, in terms of vulnerabilities and therefore resilience, involves a re-evaluation of the relationship between civilization and human condition. Resilience to a challenge such as the current coronavirus pandemic depends to a large extent on the civilizational shaping of man and society. Modern civilization has moved significantly away from its Judeo-Christian foundations so that between the traditional and modern man's pattern there have occurred fractures that influence how to address the health and disease, crises and other types of collective threats such as that of pandemics. In this paper, I will examine the relationship between modern civilization background and the pandemic challenges in order to understand the vulnerabilities of individual and collective reaction to the current pandemy of COVID-19.

Keywords: COVID-19, vulnerabil man, nocebo effect, social media wave, noopic disturbances.

I. PANDEMIE ȘI CIVILIZAȚIE¹. GENEZA OMULUI VULNERABIL

*GENEZA OMULUI VULNERABIL. GÂNDIREA DOBORĂȚĂ
SAU „GÂNDUL LUMII”*

Acum, când pandemia de COVID-19 a intrat în faza ei recesivă, este îngăduit să întreprindem o evaluare a situației din varii unghiuri pentru a cântări capacitățile și deopotrivă deficiențele cu care aceasta a fost întâmpinată. Acum putem să dăm

* Ph.D, m.c.AR, Institute of Sociology, Romanian Academy, e-mail: iliebadescu@gmail.com.

¹ Acest capitol cuprinde părți din studiul publicat în serial (sub formă de interviu) în *Evenimentul zilei*, între 20 martie–26 martie, 2020 (unele părți au fost incluse și în lucrarea *Pandemie și societate*, autori, Ilie Bădescu, Alina I. Bădescu, în curs de publicare la Editura Mica Valahie, 2020.

„*Revista română de sociologie*”, serie nouă, anul XXXI, nr. 1–2, p. 3–47, București, 2020

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

unele răspunsuri la cele două sau trei întrebări ale unei analize realiste. Dacă evităm asemenea întrebări ca să nu se vadă, pe lângă părțile bune și erorile, vom contribui la escaladarea dezarmării noastre spirituale în fața unor amenințări noi, indiferent de natura lor. Trebuie să ne întrebăm asupra efectelor acestei pandemii în multiple planuri, în frunte cu planul spiritual fiindcă de acesta depinde capacitatea societății de a-și reveni, a se reface după pandemie. Deocamdată nu avem evaluări sistematice asupra rezilienței spirituale în fața presiunii epidemiologice. Informații ceva mai elaborate avem asupra rezilienței sistemului medical (unde s-a putut evidenția un corp medical de excepție, o mobilizare într-adevăr eroică și demnă) și deopotrivă asupra sistemului de control al populației, care, a fost și el extrem de eficient, fiind chemat, e drept, să aplice un sistem de control social inspirat de filosofia dreptului represiv mai mult decât a dreptului restitativ. Nu avem încă o apreciere sistematică, întemeiată pe un sistem de concepte comprehensive, asupra impactului psio-spiritual și psiho-social al pandemiei. Nu există studii aprofundate asupra relației dintre reziliența spirituală a popoarelor europene și fundamentul civilizațional al unei societăți. În fapt, relația dintre om și orice amenințare naturală este mijlocită de instituțiile, cultura, spiritualitatea epocii, așa cum sunt au fost modelate de civilizația din care facem parte de 600 de ani, pe care o denumim civilizație modernă. O asemenea evaluare trebuie întreprinsă neîntârziat pentru că multe dintre erorile și deficiențele evidente ale strategiilor de întâmpinare a pandemiei la scara întregii Europe au explicații în adâncul istoric și structural al acestei civilizații. Reacția la situații amenințătoare, crize, pandemii și alte situații de mare risc, depinde în mod direct de starea societății² și de specificul civilizației din care facem parte. Civilizația premodelează capacitatea noastră de a ne reveni, a ne reface după asemenea nenorociri. Această capacitate denumită cu termenul consacrat reziliență variază pe o scară între polul de jos, doborât, și polul de sus, înălțat. Cu știința sau fără de știința noastră, poziția pe scala rezilienței spirituale este prefixată tocmai de către civilizația de apartenență. Nivelul de pe scara rezilienței poate fi influențat de o criză, o situație de risc, dar el este pre-determinat istoricește de specificul unei civilizații. O situație de mare risc poate genera frică, panică etc., dar reacția la aceste stări depinde de reziliența noastră, care este premodelată de civilizația din care facem parte. În general, în vremuri de alarmă, precum este și aceasta a pandemiei de COVID-19, suntem prizonierii a ceea ce s-ar putea numi „gândirea doborâtă”. Aceasta este o gândire „sechestrată”, adusă sub

² Cf, asupra relației dintre societate și efectele multidimensionale ale pandemiei, Cătălin Zamfir și Elena Zamfir, „Calitatea vieții în timpul pandemiei: probleme și politici de răspuns. Un punct de vedere sintetic”, Raport social, 2020. Autorii propun o definiție a pandemiei ca tip de „criză social-economică”, care a adâncit dificultăți vechi și a generat unele noi. O examinare critică a Raportului va fi întreprinsă într-un studiu de sine stătător.

un înveliș de stări distopice (dis-rău și topos-loc, în grecește), constituite din apăsările zilei, din griji sumbre și zvonuri alarmiste, din stări anxiogene spre depresie și panică, din teorii conspiraționiste, viziuni de apocalipsă istorică, spaime. Reacția la asemenea stări depinde însă de reziliența noastră spirituală. Trebuie așadar să facem distincție între efectul unui hazard și capacitatea noastră de a ne reveni, a ne reface după ce hazardul respectiv a trecut. În studiul de față vom vorbi și despre una și despre alta, adică și despre efectele specifice ale unui hazard, precum este și pandemia de COVID-19, dar și despre cât suntem noi, europeneii, de înarmați sufletește să facem față la atari efecte și cât de repede ne putem reface după aceea. Analiza situației de hazard ne obligă, așadar, să examinăm și situația de fundal în care ne găsim prin apartenența la civilizația modernă și totodată să prezentăm impactul social, psihologic, spiritual al acestui tip de hazard care, în acest caz, este o pandemie de mare alarmă. Stările induse de către pandemia de COVID-19, răspândite prin contagiune, vor acționa ca un fel de înveliș care se așterne peste mintea noastră și ne face prizonieri ai unei gândiri umbroase, apăsătoare, care se poate înstăpâni peste lume, devine chiar „gândul lumii”. Aceste stări induc o redefinire a locului în care ne aflăm, care din locul bun de ieri capătă, peste noapte, semnificații de loc rău. Un astfel de proces care schimbă înțelesul locului bun în semnificație de loc rău, loc de mare amenințare, se numește distopie (*dys* – rău, *topos*, loc, în grecește), proces distopic. Stările care provoacă o asemenea răsturnare a sensului locului din loc bun în loc rău se numesc stări distopice. Uneori, dintre semenii noștri se aleg semănătorii neîncrederii, a profețiilor distructive, a reprezentărilor umbroase, apocaliptice. Aceștia sunt distopienii. Mai ales, în perioadele de risc crește și numărul distopienilor. Stările distopice se întetesc când „gândirea orizontală”, transmisă de la unul la altul, propagată printr-un proces asemănător contagiunii, este puternică și „gândirea verticală”, care ne menține în legătură cu Dumnezeu, adică ne scoate de sub robia gândirii înfricoșate, este slăbită sub praguri critice. Gândirea verticală/ gândirea orizontală = $\{0 ; 1 ; \Omega\}$. Raportul lor variază, altfel spus, între 0, 1 și Ω , adică între situații în care gândirea verticală este zero (cazul ateilor) și situații în care gândirea verticală este într-o echipolență cu cea orizontală ori este așa de sus încât gândire orizontală (gândul lumii, la lume, despre lume etc.) este aproape de pragul zero (cazul pustnicilor, al sihaștrilor care au rupt orice fel de legătură cu lumea etc., trăind numai pentru Dumnezeu). Civilizația modernă situează omul și pe sine însăși aproape de pragul 0 în acest interval de variație. Dominanta civilizației moderne este dată de fenomenul fracturilor dintre „gândirea orizontală” și cea „verticală”, adică al ruperii omului de Dumnezeu. O asemenea ruptură generează un mod de viață care se menține la planul orizontal al existenței ca și cum Dumnezeu n-ar exista. Țesătura de relații și

trăiri verticale descărcate în credințe, religie, mituri chiar, sunt relegate tărâmului fantasmelor. Prima consecință a unei asemenea rupturi a fost despărțirea științei de religie. A doua consecință a fost apariția omului vulnerabil, care și-a pierdut statura verticală, privirea în sus, dialogul cu Dumnezeu, ceea ce echivalează cu un handicap dobândit. Acest handicap se vedește în momentele cruciale, în conjunctura marilor crize, amenințări etc., când spaima și deruta copleșesc toată simțirea, coborând trăirile și gândirea, o stare în care eclozează deopotrivă abandonul și excesele. În acele momente, trufia elitelor își devoalează goliciunea, mediocritatea, suprematismul etc. Marea problemă este să dezrobim omul de acest gând doborât și pentru aceasta este necesară buna cunoaștere a relației dintre civilizație și felurile tipuri de amenințări, fiindcă acolo putem desluși gradația capacității omului de a se reface în urma unor nenorociri, capacitate pentru care folosim termenul tehnic de reziliență spirituală, precum s-a precizat deja. Reziliența se referă, repetăm, la capacitatea omului, a instituțiilor și a comunității omenești, de a-și reveni, de a se reface repede în urma unor dificultăți (boli, traume, crize sociale, dezastre). „Există perioade sau situații în viața noastră care sunt mai dificile ca altele. Capacitatea de a rămâne mental echilibrat în asemenea perioade este ceea ce denumim reziliență. Reziliența nu este pur și simplu abilitatea unei persoane de a face un salt înapoi, ci capacitatea de adaptare în fața unor circumstanțe amenințătoare păstrându-și o bună stare mentală”³. Indiferent cum o definim, reziliența depinde hotărâtor de puterea spirituală a omului, de integritatea și echilibrul său ca făptură dăruită, plămădită din trup și suflet, din puteri naturale (ale trupului) și puteri spirituale (ale sufletului, ale minții și ale inimii). Studiarea rezilienței spirituale a persoanelor, a instituțiilor, a comunităților etc., în fața unui hazard (inclusiv a unei pandemii), împreună cu evaluarea impactului aceluși hazard reprezintă binomul analitic al oricărei situații de urgență. Ne vom referi, așadar, mai întâi, la chestiunea rezilienței omului european în fața unor asemenea situații pentru ca în partea a II-a să insistăm asupra efectelor. În altă parte⁴ am precizat că civilizația modernă a slăbit enorm capacitatea omului de a rezolva problemele care apar în situații de hazard, precum sunt și pandemiile. Societatea europeană, popoarele Europei s-au confruntat în tot lungul Ev Mediu cu serii endemice de epidemii, în frunte cu epidemiile de ciumă, cu holera, ca să nu

³ „There may be times or situations in our lives that are more difficult than others. The capacity to stay mentally well during those times is what we call ‘resilience’. Resilience is not **simply a person’s ability to ‘bounce back’**, but their **capacity to adapt in the face of challenging circumstances, whilst maintaining a stable mental wellbeing**. În concepția terapeuților rezilienței trei sunt elementele nucleare ale rezilienței: starea de bine mentală (mental wellbeing), legăturile sociale (social connections), modurile de a face față (ways to cope: cum facem față) Cf. <https://www.mind.org.uk/about-us/local-minds/resilience>.

⁴ Cf. Ilie Bădescu, *Noogenia infradezastrelor. Antrenamentul spiritual pentru situații de urgență*, www.sociologia.azi.ro, 2020

mai punem la socoteală epidemiile de gripă. Doar Moartea Neagră a ucis în secolul al XIX-lea 200 milioane de oameni, gripa spaniolă din 1918 a ucis alte 100 de milioane de persoane la intervale destul de scurte, cât durata medie de viață a unui om. Fiecare generație, altfel spus, a avut parte de propria sa epidemie sau pandemie de proporții ucigătoare terifiante. În secolul al XIX-lea Viena și Londra au fost devastate de epidemii de holeră. Eurasia este și ea vânturată de cumplite epidemii de holeră suprapuse uneori peste scena războiului, așa cum a fost în cazul Războiului Crimeii, când „holera a răpus mai mulți soldați decât războiul”, și care s-a răspândit în Rusia etc.⁵ Dacă omul european n-ar fi avut un tip special de *antrenament spiritual* în fața nenorocirilor de înspăimântătoare proporții, probabil civilizația europeană s-ar fi stins deja până astăzi, adăugându-se celorlalte 16 civilizații istorice dispărute, multe mai glorioase decât civilizația modernă (pe care nu trebuie s-o confundăm cu Europa Christiana). Spiritualicește, omul tradițional al popoarelor Europei a fost superior omului modern în ceea ce privește reziliența spirituală la dezastre. În fața dezastrelor repetate, epidemiile de ciumă, variolă, tifos, holeră, febră galbenă, tuberculoză, gripă etc., etc., omul tradițional a dovedit un stoicism extraordinar, o capacitate de înțelegere și adaptare la situații de urgență, puteri spirituale pe care *omul modern* se pare că le-a pierdut. De aceea nu trebuie să confundăm între cele două noțiuni, cea de civilizație europeană și cea de civilizație modernă. Aceasta din urmă s-a născut în arealul nord-atlantic, mărindu-și apoi raza de expansiune deopotrivă în spațiul euratlantic și în cel eurasiatic sau pacific. Se cuvine remarcat, însă că în spațiul celor două Americi forța expansionară a fost dată de împletirea foarte semnificativă dintre cele două paradigme civilizaționale ale Europei, cea iudeo-creștină, care este leagănul Europei însăși, și cea a *modernității*, care s-a rupt progresiv de învățăturile fondatoare, atât acasă, cât și în lume. Nu vom insista aici asupra clasificărilor și asupra dosarului de istoria și filosofia civilizațiilor, fiindcă asta ne-ar îndepărta de la obiectivul principal al studiului de față în care includem totuși un capitol special destinat examinării relației dintre slăbirea rezilienței spirituale a omului în fața dezastrelor și progresul civilizației moderne. Studiul reacțiilor la pandemii sub aspectul vulnerabilităților și deci al rezilienței în

⁵ Cf *Istoria tragică și misterioasă a pandemiilor*, pe: <https://ortodox.md/istoria-tragica-si-misterioasa-a-pandemiilor/> („Prima pandemie europeană de ciumă documentată a fost cea pornită din Atena în anul 430 î.Hr., urmată de „Ciuma lui Iustinian”, din 541–542, „Moartea Neagră”, din secolul XIV, „Marea Ciumă” londoneză, din 1665–1666, „Marea Ciumă”, din 1738, și o a cincea pandemie în 1855. De notat că într-o pandemie sunt prezente toate formele de pestă, și anume: *carbunculoasă*, *bubonică* (produsă de pișcătura puricelui de șobolan), *septicemică*, pulmonară (mortalitate 90–100% la bolnavii netratați) și *abortivă* (doar o febră ușoară și inflamația ganglionilor limfatici, bolnavul câștigând imunitate și față de formele grave de pestă). „Ciuma lui Caragea” a fost o epidemie de ciumă bubonică în Țara Românească, în anii 1813–1814. Cel mai afectat a fost Bucureștiul. Au murit peste 90 000 de oameni”).

raport cu grozăvia acestora implică, aşadar, o reevaluare a efectelor civilizaţiei asupra condiţiei omului şi a stării generice a unei societăţi. Rezilienţa în faţa unei provocări, precum este şi actuala pandemie de coronavirus, depinde, o spunem din nou, în mare măsură, de modelarea civilizaţională a omului şi a societăţii. În principiu, forţa spirituală a unei civilizaţii depinde de capacitatea ei de a integra cele trei mari sfere ale existenţei: ecosfera, cu propriile ei legităţi eco-sistemice, antroposfera şi noosfera cu nucleul ei: relaţia triunică a omului cu natura şi cu Dumnezeu. Civilizaţia le poate armoniza după cum le poate şi fractura şi tocmai fracturile induc diminuarea rezilienţei spirituale în faţa dezastrelor. Civilizaţia, de pildă, îl poate îndepărta pe om de Dumnezeu fiindcă ea însăşi se abate de la linia învăţăturilor fondatoare, precum ştim că s-a întâmplat cu civilizaţia modernă. Consecinţa unei asemenea rupturi este scăderea rezilienţei spirituale în faţa dezastrelor. Înainte de a invoca cifrele citite prin metoda *statisticii relative* să zăbovim asupra acestui raport dintre civilizaţie şi gândirea dezarmată sau doborâtă, fiindcă numai de la acest prag putem începe căutarea căii spre liniştea lumii, spre lumea bine sfătuită, chibzuită (buna guvernare). Studiul reacţiilor la pandemii sub aspectul vulnerabilităţilor şi al rezilienţei în raport cu grozăvia acestora implică, repetăm, o reevaluare a efectelor civilizaţiei asupra condiţiei omului şi a stării generice a unei societăţi. *Omul întâmpină pandemiile cu armele pe care i le-a făurit civilizaţia sub forma cunoaşterilor, a credinţelor, tehnicilor, instituţiilor etc.* Reacţia la pandemii felurite, precum şi aceasta de coronavirus, depinde hotărâtor, aşadar, de specificul civilizaţiilor. Dacă civilizaţiile au vulnerabilităţi (nevădite în vremurile bune), ele se vor adevăra în reacţiile individuale şi colective la pandemii. Relaţia dintre pandemie şi civilizaţie este obiectul unei abordări particulare, prezentă şi în această lucrare, destinată studierii *componentei noogenice a imunităţii omeneşti*. În altă parte, am încadrat studiul acestei relaţii în ceea ce am delimitat ca fiind domeniul noogeniei infradezastrelor⁶, adică al ştiinţei şi metodologiei antrenamentului spiritual al omului pentru a face faţă dezastrelor viitoare. Viaţa omenească nu este pur şi simplu un dat biologic, ci cuprinde în dinamismele ei energii spirituale de care depinde hotărâtor ceea ce denumim *puterea vitală*⁷. Nu vom insista aici asupra conceptului. Facem doar precizarea că ne delimităm răspicat de vitalismul lui Fr. Nietzsche, apropiindu-ne cumva, precum am precizat încă de la începutul acestui studiu, de conceptul lui Ortega y Gasset, de *razon vital* („raţiune vitală”), pentru

⁶ Cf. Pavel Chirilă şi Ilie Bădescu, *Principiile noogeniei. Calea vindecării*, în curs de publicare. Cf. şi Ilie Bădescu, *Noogenia infradezastrelor. Antrenamentul spiritual pentru situaţii de urgenţă*, www.sociologia.azi.ro, 2020.

⁷ Cf. Ortega Y Gasset, *La rebelión de las masas (The Revolt of the Masses)*, ultima traducere în engleză în 1985, University of Notre Dame Press (editor Kenneth Moore). Cf. şi: *Espanña invertebrada (Invertebrate Spain, 1921); El tema de nuestro tiempo (The theme of our time, 1923)*.

care *viața* încadrează confirmativ *rațiunea care apără viața*⁸. Întrebarea noastră este dacă civilizația modernă a întărit această „rațiune vitală” (care apără viața) ori a slăbit-o și astfel a sporit vulnerabilitatea omului în fața amenințărilor, precum este și actuala pandemie de COVID-19. Legătura cu Ortega derivă și din faptul că el pune semnul ecuației între „*natura*” umană și *istoria omului* și astfel sugerează că omul este modelat de civilizații, doar că Ortega y Gasset operează cu un perspectivism holistic și propune asumarea, în analiza omului, a întregii istorii a evoluției acestuia. În felul acesta epocile cruciale și, între acestea, epoca universalei restaurări, prin întruparea lui Dumnezeu în istorie, sunt eclipsate de un fel de istorie totală, holistică, totalitară. În studiile occidentale această chestiune a „puterii vieții” (*living strength*) este abordată prin corpusul de cunoștințe și practici terapeutice a ceea ce specialiștii domeniului denumesc *wellness strength*, în centrul căruia este *omul trupesc*. În viziunea noastră, puterea vitală depinde de energiile spirituale ale făpturii umane, energii pe care le readuce în studiu un domeniu nou, acela al noogeniei⁹ (*nous* = spirit; *genos* = specie, rasă, neam etc.). În centrul acestei abordări punem conceptul de „*putere spirituală*”, adică ansamblul de abilități individuale și colective utilizabile pentru restaurarea armoniei dintre suflet și trup, dintre *puterea inimii și puterea minții* (intelectului) etc., definatorii și pentru capacitatea de reacție la boală și la alte amenințări. Civilizațiile modelează aceste abilități și le proporționează. *Ipoteza* mea este că civilizația modernă a contribuit la slăbirea acestor puteri, a creat cadrul genezei „omului vulnerabil”, adică a contribuit la ceea ce am putea denumi „dezarmarea” spirituală a făpturii umane, din momentul în care a provocat grele fracturi ale relației omului cu Dumnezeu, și lucrul acesta se vede în contextul unor amenințări precum este și aceasta a pandemiei de coronavirus. În datul ei cel mai intim, viața omenească este prin excelență viață spirituală, adică este susținută de energii spirituale, nu doar de cele ale biosului (energiile trupului definit reductionist de către științele imanentiste). Viața spirituală este expusă unor dinamisme modelatoare sau deformatoare care se fixează durabil în *configurarea stilului de viață*. Stilul de viață este prin excelență modelat de civilizație (cu toată gama deformațiilor implicite), este chiar produsul ei. „Aceste devieri și deformații survenite în procesul modelării civilizaționale a omului, atestate de manifestările decăzute, degenerate spiritual, în frunte cu nepăsarea sau împietrirea inimii (proprie omului îndepărtat de Dumnezeu spre primejdia unei grave rupturi ontologice) și continuând cu toată suma de redirecționări, confuzii,

⁸ Ideea lui Ortega asupra „rațiunii care apără viața” poate fi invocată în străduința unei reconstrucții biblice, iudeo-creștine, a antropologiei.

⁹ Cf. Pavel Chirilă și Ilie Bădescu, *Principiile noogeniei. Calea vindecării* (în curs de apariție la Editura Cristiana, 2020).

erori și prejudecăți, induc deficitarea vederii spirituale și, finalmente, scufundarea în starea de boală spirituală.”¹⁰ Aceasta induce o vulnerabilitate antropologică evidențiată în perioadele de criză precum este și cea indusă de pandemii. Studiul acestor dinamisme spirituale ale vieții, de care depinde sănătatea și boala și deci puterea vitală, vădită de felul în care reacționează la hazarde, inclusiv la pandemii, este domeniul noogeniei. Domeniul noogeniei, născut la interferența dintre medicina creștină și noologie, a fost prezentat ca sistem de gândire în cartea *Principiile noogeniei, Calea vindecării*, în curs de apariție la Ed. Cristiana, 2020. Noogenia (*nous* = spirit, minte și *genos* = stirpe, neam, specie) este știința și metodică intervenției pentru ameliorarea stărilor spirituale degenerate. „Termenul de *noogenie* a fost introdus, cum se știe, de Victor Frankl, fondatorul logoterapiei. Prin extensie, termenul a fost utilizat pentru a desemna «nevrozele noogenice», care, în vederile lui Frankl, își au rădăcina în «frustrările existențiale» induse de criza sensului vieții, mai exact, de prăbușirea acestuia în viața cuiva și uneori, adăugăm noi, la scara grupărilor rătăcite”¹¹. Noogenia ne spune că trupurile noastre nu sunt controlate strictamente de gene, ci și de energiile spirituale care au o influență semnificativă asupra genelor. Geneticienii, subliniază Bruce Lipton, „cred că trupurile noastre sunt controlate de gene. Ei nu iau în seamă că există un conducător în vehiculul numit trup. Noua știință, epigenetica, ne descoperă că vehiculele, adică genele, nu sunt responsabile pentru avarie. Conducătorul este responsabil pentru ele. (...) Chimia creierului ajustează compoziția sângelui pe baza *percepțiilor* vieții. Aceasta înseamnă că *percepția noastră asupra oricărui lucru*, din orice moment, poate influența *chimia creierului*, care, la rândul său, va afecta *mediul celulelor* și le va controla destinul. Cu alte cuvinte, *percepțiile și gândurile noastre vor avea un efect direct și cu totul semnificativ asupra celulelor* (s.n.)”¹² Acest determinism epigenetic ne descoperă una dintre fațetele a ceea ce, în accepțiunea noastră¹³, este „componenta noogenică a imunității”. Percepțiile și gândurile noastre, modelate indubitabil de specificul civilizațiilor, au efect direct

¹⁰ *Ibidem*, p. 11 (mss).

¹¹ Noogenia, ca domeniu de interferență între noologie (domeniu pe care l-am relansat în lucrările mele de sociologie noologică) și medicina creștină, este, precum s-a precizat, un domeniu lansat în cadrul unei colaborări cu doctoral Pavel Chirilă, inițiatorul noii paradigme a medicinei creștine în cadrul Fundației Sf. Irina și a așezămintelor asociate, clinica, hospitul, rețeaua magazinelor de produse naturale și de farmacii homeopate (cf. *ibidem*, p 16, mss).

¹² <http://www.slideshare.net/liberleon/bruce-lipton-epigenetics>, (*How Epigenetic Can Change your View of the Mind and the Spirit*, A Teleseminar Session with Bruce Lipton, Ph D and Ruth Buczinsky, Ph D. Cf și Leigh Fortson, „*Embrace, Release, Heal: An Empowering Guide to Talking About, Thinking About and Treating Cancer*”).

¹³ Cf. Pavel Chirilă și Ilie Bădescu, *Principiile Noogeniei. Calea vindecării* (în curs de publicare la Ed Cristiana, 2020).

asupra celulelor. Altfel spus, civilizația este un implicat direct al imunității, fiindcă ea cuprinde, în schema ei generativă, un anume *cod de rearanjare* a celor trei componente antropologice, care ne dau cheia înțelegerii omului ca ființă distinctă, și anume, *soma, psyche și nous-ul*, cu termenii Sf. Apostol Pavel¹⁴. Orice dezechilibru între cele trei (și civilizațiile le pot armoniza, dar le pot și dezechilibra, ba chiar le pot fractura) influențează imunitatea noogenică a omului și deci capacitatea lui de a gestiona efectele pandemiilor, în genere ale situațiilor critice sau limită. Civilizațiile se disting între ele tocmai prin capacitatea (codul) lor de armonizare a celor trei componente. Omul ca făptură creată după chipul și întru infinită asemănare cu Dumnezeu are în schema sa creațională codul deplinei lor armonii. Îl putem denumi *cod antropoc sau nootropoc* dat fiind că *nous-ul* este factorul predominant în procesul armonizării respectivelor componente constitutive ale făpturii umane. Întrucât percepțiile vieții influențează chimia creierului și, pe de altă parte, sunt modelate de acele reprezentări și „credințe” care fac parte din nucleul dens al civilizațiilor, ne dăm seama că acestea pot întări puterea spirituală a vieții, ori o pot slăbi. Pe de altă parte, omul fiind totodată înzestrat, prin design-ul său divin (chipul), cu propriul său cod de îmbinare a dinamismelor vieții, este pe deplin responsabil de ceea ce se întâmplă cu potențialul său energetic, adică de sănătatea lui (mai ales că în civilizația iudeo-europeană acest cod a fost restaurat prin jertfa mântuitoare a lui Dumnezeu și deci prin calea Sa, mărturisită ca atare: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”. Altfel spus în Dumnezeu Fiul întrupat se „restartează” codul divin al omului ca făptură creată de Dumnezeu). Ideea variației istorice a codului original (a cărui dereglare este atestată ca atare de „documentele” orale și scrise ale culturilor arhaice) a fost enunțată de către Adela Șerban în studiile sale de morfologie socială¹⁵. Ipoteza pe care am urmat-o în studiile mele de „noologie abisală” (Blaga) sugerează că acest cod, atestat de etnografie și de

¹⁴ „Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu și că voi nu sunteți ai voștri?” (Cor I) „Căci armele luptei noastre nu sunt **trupești**, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, spre dărâmarea întăriturilor. Noi surpăm iscodirile minții” (Cor II, 10, 4). „Și Însuși Dumnezeu păcii să vă sfințească în chip desăvârșit; și întregul vostru duh și suflet și trup păzească-se fără prihană întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos (Pavel, ... 23). Iată și nota IPS Bartolomeu : „ Duhul și sufletul nu sunt două entități deosebite; în timp ce prin suflet se înțelege, în general, sediul afectelor, principiul vital, duhul este partea superioară, fină, a acestuia, capabilă de a se pune în contact cu Sfântul Duh și de a-I deveni sălaș”. Iată încă mai răspicată nota IPS Bartolomeu la Rm 1, 9: „Apostolatul este prin excelență închinare și slujire duhovnicească. Antropologia paulină face distincții terminologice între **psychè** = suflet, **pnèuma** = duh (partea superioară a lui **psychè**), și **nóos (noüs)** = minte, cugetare, inteligență, rațiune (partea superioară a lui **pnèuma** și cea mai fină a lui **psychè**), toate în opoziție cu **sárx** = carne (ca materie) și **sōma** = trup (forma organizată a lui **sárx**). Cu toate aceste nuanțări, dihotomia suflet-trup rămâne constantă”.

¹⁵ *Civilizațiile poartă, așadar, în corpusul lor noetic, o schemă de copiere a codului divin.* Cf. Adela Șerban, *Securitatea societală. Fundamente teoretice*, Editura Valahia, Colecția Euxin, București, 2008, 220 p.

morfologia societală, își are originea în design-ul divin și prima lui adevărire este în Cartea Facerii, unde aflăm că omul a fost așezat de Dumnezeu, la creație, în Paradis, adică într-un cadru al deplinei armonii interioare și exterioare. Prima deviere de la codul divinei armonii s-a petrecut la cădere când omul primordial a suferit și cea dintâi amnezie cu privire la folosirea codului antropocentric al divinei armonii. Nichifor Crainic vorbește în acest sens despre modul teandric sau divino-uman de existență, adică bazat pe știința divină a armoniei interioare și exterioare a existenței umane și subliniază că fiecare civilizație este expresia străduinței omului de a reactualiza pe pământ paradisul ceresc, adică de a recupera codul deplinei armonii lăuntrice și exterioare¹⁶. În decursul istoriei sale, omul se menține pe linia căutării neîntrerupte a codului original și astfel compune și recompune cu fiecare civilizație o schemă de copiere a design-ului divin. Secretul bunei funcționări a codului antropocentric i-a fost descoperit omului în faza paradisiacă a evoluției sale, însă, omul, desconsiderându-l, a introdus prima factură între cele trei componente. *Cartea Facerii* a păstrat, cu voia lui Dumnezeu, descrierea acelei prime fracturi antropologice în episodul căderii omului tocmai prin efectul desconsiderării învățaturii divine, și deci prin *ruptura de Dumnezeu*. Chiar și așa, Dumnezeu nu i-a retras omului virtualitatea unității, pe care perechea primordială o fracturase în actualitatea zilei sale, *prima zi din istoria păcatului omenesc*, astfel că una dintre cele mai grave chemări și sarcini ale omului este să-și refacă mereu, în istorie și în dinamica biografiei, unitatea pierdută cu Dumnezeu, cu natura și cu sine însuși. Ca să ușureze omului recuperarea unității originare dintre cele trei componente antropice, Dumnezeu i-a dăruit, odată cu design-ul chipului, și memoria unității dintâi și deci știința căilor către unitate prin învățăturile Sale, adică prin cunoașterile revelate, care cuprind nu doar amintirea de Dumnezeu, ci și tehnicile recuperatorii (nooterapia). Aceste tehnici se grupează în câteva mari clase:

a) tehnicile terapiei somatice derivate din și prin cunoașterea virtuților vindecătoare pe care Dumnezeu le-a sădit în trupul omenesc (acestea compun nucleul medicinei somatice);

b) tehnicile noogenice (nooiatria) care dezvoltă și întăresc în om legătura și comunicarea cu Dumnezeu, mijlocind apelarea sau chemarea lui Dumnezeu în momentul necazului și al bolilor pentru deplina „vindecare” (chemare atestată de cântările Vechiului Testament, precum Cântarea lui Moise etc., de psalmii regelui David, ori de strigarea Ecclesiastului, de irmoasele și condacele genului acatist, de paraclisele și rugăciunile de slavă ale genului imnic etc.);

¹⁶ Cf. Nichifor Crainic, *Nostalgia paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1996, „Putem conchide cu N. Crainic că „civilizația”, care este într-un fel măsura încordărilor geniului omenesc de a recupera paradisul terestru prin „creații de civilizație” (cele ce i se înfățișează ca tot atâtea praguri de recuperare a imperfecțiunii), „își are impulsul în memoria paradisului terestru”. Operele culturii își au „impulsul primar în aspirația către paradisul ceresc”, p. 251.

c) toate actele prin care sunt accesate energiile harice ale tainelor, în genere energia necreată, atestată de *înțelepciunea inimii*. Emoțiile care își au sediul în inimă modelează tot corpul. „Harta corporală a emoțiilor este bazată pe măsurarea activismului zonelor corporale sub impactul emoțiilor (dinamismul senzațiilor capătă forma acestei cartografii a zonelor corporale activate de respectivele emoții: de exemplu, frica și rușinea sunt resimțite în stomac, anxietatea și dezgustul sunt resimțite în zona mediană a corpului, la nivelul intestinelor)¹⁷. Emoțiile activează ori dezactivează anumite centre din creier¹⁸. Goleman merge mai departe și observă că impulsurile mârșave dezintegrează civilizația și induc atacuri violente”¹⁹;

d) împărtășirea directă cu Iisus Euharistic, ca moment al supremei și totalei vindecări de cea mai grozavă maladie, maladia morții, vindecare atestată ca atare, cu această putere, la „cina cea de taină”. Aceasta și numai aceasta ne scoate din robia morții eterne și deci de spaima de moarte (devastatoare în pandemii), purtându-ne spre vadul morții celei de trei zile, care devine astfel poartă de trecere din viața cea trecătoare, de pe această „vale a plângerii”, spre viața cea nepieritoare și fără de durere²⁰. În *Noopolitica războiului nevăzut* am prezentat în extenso ipoteza maladiile spirituale. Rezum aici: „Numim capacitatea aceasta de a implica sufletul (inima) nu doar mintea în judecățile noastre *facultate noosică* sau *noologică*. Ea este una dintre facultățile prin care inconștientul nostru noologic răzbate în actele gândirii. O asemenea capacitate poate fi inhibată, are adică inamici pe măsură. Cei ce nu-și pot folosi aceste facultăți din pricina trufiei, a narcisismului, a răutății lor, suferă de maladii spirituale ciudate, insuficient cercetate. Blaga le-a denumit *maladii ale destinului creator*. Ele sunt diferite de spectrul maladiilor spirituale descoperite de către Claude Larchet în orizontul inconștientului teotic bipolar: *teofil și deifug*. Maladiile destinului creator fac parte din categoria maladiilor „inconștientului rezonator” sau „orchestrator”, care, din cauza acelor maladii ale destinului creator, nu mai poate orchestra gândurile, nu mai poate armoniza

¹⁷ Cf. Ilie Bădescu, *Noopolitica războiului nevăzut*, Mica Valahie, București, 2017, asupra hărții emoțiilor cf. Lauri Nummenmaa, Enrico Glerean, Riitta Hari, Jari K. Hietanen, *Bodily maps of emotions*, pe: <http://www.pnas.org/content/111/2/646.full>).

¹⁸ Cf. *Neuroscience and Leadership: the Promise of Insights* in Ivey Business Journal, by R. Boyatzis (2011) <http://www.Iveybusinessjournal.com/topics/leadership/neuroscience-and-leadership-the-promise-of-insights#Ugn3UxbfoqQ>. Cf și *Primal Leadership* (Goleman, Boyatzis & McKee, 2002) and *Resonant Leadership* (Boyatzis & McKee, 2005).

¹⁹ Asupra relației dintre energiile sufletești și inteligență cf. Goleman: (Daniel Goleman, *Emotional Intelligence, Why it can matter more than IQ*, 1995).

²⁰ În termeni liturgici, aceasta înseamnă să mori pentru păcat și să învii în Hristos cel înviat a treia zi din mormânt. Oare nu este păcatul tocmai mormântul nostru și împărtășirea cu Hristos, prin botez, cununie, comuniune euharistică, învierea cea de-a treia zi?! Terapia liturgică adeverește, prin medicina euharistică, restaurarea totală a omului. Pentru terapia liturgică vezi, Cl. Larchet, *Inconștientul spiritual*, Editura Sofia, 2012.

vectorii malefici și benefici ai acestor gânduri. Atinși de aceste maladii, oamenii nu-și mai pot *păstori gândurile* și devin prada răutății lor, devin urâți fiindcă gândesc partea urâtă a lumii și a celor din jur, nu mai au bucuria binelui și a bunătații semenilor”²¹.

Liturgia și deci Biserica se arată drept cel mai eficient mijloc de întărire a rezilienței spirituale a omului în fața pandemiilor, fiindcă diminuează în om spaima de moarte, care devine altfel o forță interioară anarhizantă cu efecte devastatoare, mai mari uneori decât efectele nemijlocite ale pandemiei propriu-zise. Ca atare, scoaterea Bisericii din dispozitivul strategic al situațiilor de urgență este o măsură cel puțin eronată, cu efecte recesive asupra rezilienței spirituale. Civilizațiile se disting, așadar, prin memorarea și puterea de actualizare a codului divin de armonizare a componentelor antropice în toate manifestările vieții individuale și colective. Omul european a dobândit prin creștinare (adică prin împărtășirea trăitoare în Hristos întrupat și deopotrivă a Învățăturilor biblice, iudeo-creștine) accesul la deplina putere a codului unității teandrice²², divino-umane, care a devenit astfel temelia sănătății totale. Biruind domnia morții eterne cu moartea cea de trei zile, Iisus Hristos se face punte în veac spre tărâmul eternei dimineți. *Civilizațiile poartă în corpusul lor noetic, așadar, o schemă de copiere a codului divin*. Ne putem imagina situații civilizaționale dominate de scheme care deformează grav „originalul” (design-ul făpturii și al lucrului), provocând astfel fracturi ale unității, culminând cu fracturarea celor trei sfere din care se compune deplina unitate în toate domeniile: ecosfera sau natura, antroposfera sau omul și noosfera sau energiile Duhului lucrător al lui Dumnezeu. Chestiunea este cu atât mai nootopătoare cu cât fiecare sferă în parte reproduce aceeași unitate tripartită. Natura conține generic trupul omenesc (adevăr confirmat de faptul că Dumnezeu zidește trupul uman din lut), iar prin energia vitală poartă în ea predispoziția spre energia divină, necreată, care se face temei neamestecat al energiei create, a vieții. Totodată, prin design-ul fiecărui lucru, pus deopotrivă în specia și genul lui, natura poartă în ea nu doar fatala vremelnicie, ci și schema necoruptibilă a inspirației divine și a prezenței proniatoare a lui Dumnezeu în tot și în toate. Omul este făcut și el după același model al unității tripartite, doar că în creația lui a intervenit un salt ontologic, fiindcă energia sa vitală poartă suflare divină în chip actualizat nu doar ca „aspirație” spre energia necoruptă a naturii dintâi. În om, energia necreată este prezentă sub forma latențelor sufletești, care pot fi actualizate ca daruri și ca virtuți ale vieții curate și deopotrivă prin lucrarea spiritualizată (creația omenească), adică prin manifestările înălțătoare etc. La nivelul noosferei putem citi copia unității treimice a lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, fiindcă în noosferă s-a întrupat logosul însuși, astfel că aici caratele perenității și deci ale veșniciei sunt foarte mari. În om, energia necreată (a Duhului lucrător) acționează sub forma

²¹ Cf. I. Bădescu, 2019, *Noopolitica războiului nevăzut*, Universitatea Populară, Chișinău.

²² Cf. N. Crainic, *op. cit.* p. 254.

*latențelor sufletești*²³, prin suma de daruri și virtuți ale vieții curate, adeverite toate de manifestările înălțătoare etc. Pandemiile și orice tip de hazard natural sau istoric afectează unitatea și armonia vieții²⁴. Putem spune că Dumnezeu l-a făcut pe om făptură cu putere, civilizația, însă, l-a transformat în făptură vulnerabilă, cu puteri spirituale diminuate. Omul este, așadar, puternic în biserică, adică în împărăția lui Dumnezeu, și este făptură vulnerabilă în civilizație, adică în cetatea pământească, împărăția din lume.

*DECLINUL REZILIENȚEI SPIRITUALE A OMULUI EUROPEAN
ÎN FAȚA PANDEMIILOR*

Ne putem întreba, așadar, asupra modului generic în care acționează omul modelat de civilizația modernă la pandemii și la efectele acestora. Antropologia creștină (medicina creștină fiind nucleul acestei științe) ne îndrumă să ținem seama de tripartiția unității antropice, omul fiind, repetăm ceea ce ne spune Sf. Apostol Pavel, unitate dintre *soma, psyche și nous*. Ca atare, starea psihică a omului și cea spirituală (noogenică) sunt părți constitutive din schema imunitară a omului. Este imperativ să ne întrebăm, așadar, cât de apărut este omul european, format (modelat) de civilizația modernă, în fața pandemiei de COVID-19. Prima chestiune pe care o vom constata se referă la predilecția acestei civilizații spre separarea celor trei componente și spre o accentuată diminuare a componentei spirituale. *Omul spiritualizește fragilizat de schema civilizației moderne va aluneca ușor în anxietate și astfel comportamentul confruntării cu impactul unui hazard (precum actuala pandemie ori chiar o maladie oarecare) este afectat*. Fenomenul este vizibil la scara individului și deopotrivă a grupului uman. În genere, o maladie induce o relativă fracturare a unității celor trei sfere, deopotrivă în om și în afara lui, în mediul său de existență, astfel încât puterea reactivă este diminuată. Când civilizația prin schema ei dezechilibrează proporția celor trei componente, provocând contracția uneia (relativa ei dezactualizare), atunci puterea de reacție la pandemii este încă și mai slăbită. Reacția la o pandemie ca cea de COVID-19, cu bunele și slăbiciunile ei, este deslușită de comportamentul colectiv în toate societățile care s-au confruntat și se confruntă cu așa ceva. Aproape toți au reacționat după modelul refugiului: și-au cumpărat provizii, de făină, orez, conserve, apă, și s-au retras în case ca într-un fel de adăposturi. Guvernele și specialiștii i-au încurajat pe oameni îndemnându-i să stea în case, retrași, sugerându-le că prea puține, spre deloc, sunt cele și cei care-i pot ajuta. Că, altfel spus, doar refugiul în izolare (iar pentru „bătrâni”, încercuirea) este ceea ce li se poate oferi. Chestiunea aceasta ne descoperă o fațetă neașteptată,

²³ Asupra acestei noțiuni, vezi I. Bădescu, *Noologia. Ordinea spirituală a lumii. Sistem de sociologie noologică*, vol. 1, Ed. Academiei, 2011.

²⁴ Omul vine spre aceste hazarde din fundalul (backgroundul) civilizației cu o premodelare civilizațională a schemei de armonizare a celor trei componente. Altfel spus, civilizația transmite omului, într-o gradație anumită, ceea ce denumim înarmarea spirituală definitorie pentru ceea ce am denumit componenta noogenică a imunității.

care derivă din schema generativă a civilizației moderne, precum s-a precizat. Aceasta a indus fracturi serioase între cele trei componente antropice: soma (natura trupească), *psyche* (abilitatea relațională) și *nous*-ul (latența spirituală). Modernitatea l-a îndrumat pe om să *privească separat aceste trei dimensiuni*, ba chiar a decretat superioritatea trupului în raport cu psihicul, componenta spirituală fiind ori ignorată, ori situată într-o poziție subalternizată, epifenomenală, față de trup și față de psihic (reduc și acesta la o funcție reflectorie). *Nous*-ul (latența spirituală sau sufletească), prin care omul se află în relație continuă cu Dumnezeu, mai precis, cu Duhul Său lucrător, a fost aproape eliminat din tabloul antropologic (după eforturile de sute de ani ale geniului omenesc pentru a-l introduce acolo, modernitatea l-a șters pur și simplu, vulnerabilizând astfel strategia spirituală în fața marilor primejdii naturale și istorice). Omul modern a fost educat să creadă că puterea spirituală nu se găsește înlăuntrul ființei sale, accesul la cele spirituale fiind anexat timpului liber, unui loisir de lux, ceea ce înseamnă că domeniul valorilor este redus la „consumul” unui cerc restrâns denumit elită. Toți ceilalți sunt relegați unui mod de viață primar, unei simple subviețuiri biologice, unui mod de existență inferior, situat în afara oricărei legături cu dinamica spiritului. Modernitatea, ca civilizație, a lărgit cercul prosperității materiale spre a include în el și marea masă, ridicând-o astfel, în mod aparent, și pe aceasta la pragul „consumului cultural”²⁵, adică așezând-o în rând cu elitele. În realitate, spiritualul a suferit o așa de mare contracție în dinamismul civilizației moderne, încât în arealul acesteia s-a petrecut nu o ridicare a „maselor”, ci o masificare²⁶ a elitelor. Concepția asupra omului a rămas aceeași: făptură vidată de componenta spirituală, alcătuită numai din trup și psihic, cu etajele acestuia, de la senzații la funcțiile intelectului (adică la mașina logică a creierului). Cel de-al treilea element antropic, *nous*-ul, se regăsește doar ca loc funcțional vid în acest tablou antropologic generalizat și perpetuat de civilizația modernă. Aceasta a indus un proces de reducere antropologică prin suprimarea progresivă a funcției spirituale și a cadrului ei de maximă afirmare și confirmare: relația cu Dumnezeu. Progresul modern se dovedește a fi, de fapt, un tragic regres spiritual. Fenomenul acesta ar

²⁵ Între teoreticienii acestui fenomen care prezintă consumul cultural ca pe o trăsătură distinctivă a civilizației moderne se disting Jean Baudrillard, Pierre Bourdieu, and George Ritzer. Fondatorul teoriei consumului cultural este Th. Veblen. Care situează consumul între trăsăturile care definesc stilul cultural de viață al clasei de sus, clasa de loisir, cum o denumește el. Aceasta își etalează consumul ca pe o trăsătură a distincției de clasă (cf. *The Theory of the Leisure Class*, 1899). În unele studii mai recente consumul cultural este raportat direct la procesul globalizării: „While there have always been cultural movements and flows from one space to another, the intensity and ease of contemporary intersections of the global and the local have forced scholars to look closely at the myriad ways in which culture is consumed – used up, made sense of, embraced, and explored” (James, Paul; Szeman, Imre (2010). *Globalization and Culture, Vol. 3: Global-Local Consumption*. London: Sage Publications. p. XI).

²⁶ Cf. Ortega y Gasset, 1930, *The Revolt of the Masses*, în care Ortega analizează geneza sociologică a „mediocrității colective” a maselor. El subliniază că, istoricește, „capitalismul secolului al XIX-lea a demoralizat umanitatea” și deci a „sărăcit conștiința etică a omului” (cf. Dobson, Andrew (19 November 2009). *An Introduction to the Politics and Philosophy of José Ortega Y Gasset*. Cambridge University Press, pp. 52–55).

putea fi încadrat în ceea ce s-ar cuveni să numim *dezarmare spirituală*, adică depozitare de una dintre puterile antropice, preînchipuite prin design-ul divin al făpturii noastre. În fața unei pandemii ca aceasta se vede bine efectul procesului de contracție spirituală și duhovnicească forțată, pe care l-a practicat civilizația modernă, îndrumându-i pe oameni, de cel puțin 200 de ani încoace, să se considere superiori naturii și să-l ignore pe Dumnezeu (Berdiaev consideră că procesul acesta al despărțirii omului de Dumnezeu, în și prin schema întregii civilizații moderne, a început în Quattrocento, când omul modern cu știința și civilizația lui s-a rupt de spiritualitatea creștină, pariind pe suprematismul rațiunii autonome). Și iată că vine acest virus, din nu se știe ce punct întunecat al unei naturi disprețuite, ca să fie el oglinda unei omeniri care, rupându-se de natură și de Dumnezeu, se descoperă așa cum este de-adevăratelea: un tip de omenire neputincioasă și penibilă tocmai din cauza acestei triple fracturi. Pandemia aceasta este oglinda planetară a chipului real al unei lumi spiritualmente, duhovnicește, dezarmată prin chiar schema generativă a civilizației care l-a rupt pe om deopotrivă de natură și de Dumnezeu, îndrumându-l să parieze pe suprematismul rațiunii autonome. E ca și cum forța amenințătoare, dar și oglinditoare a pandemiei îl somează pe om să se contemple în oglinda închipuirilor spre care l-a ademenit „paranoia rațiunii”, cum ar spune Habermas. Rațiunea autonomă l-a asigurat pe omul înșelat în trufia închipuirii sale că este superior față de natură și singur în Univers, că n-are nevoie de Dumnezeu. Chiar așa i-a răspuns Laplace lui Napoleon care l-a întrebat unde este intervenția lui Dumnezeu în viziunea Laplace-ană asupra mecanicii universului (la machine du monde). Răspunsul lui Laplace a fost: „n-am avut nevoie de această ipoteză”. De cel puțin 200 de ani omul acesta autonom și-a desfigurat chipul prin atâtea închipuiri din care lipsește oglinda chipului lui Dumnezeu. Una dintre închipuiri este chiar *idolatria științei autonome*, care, prin decretul exclusivității rațiunii umane în actul cunoașterii, a devenit idolatră. Știința s-a transformat în religie. Încredințarea omului în exclusivitatea cunoașterii imanente, din care lipsește Dumnezeu, a transformat știința în Biserică fără Dumnezeu și pe savant în noul preot al „religiei pozitive”, cum a botezat-o A. Comte, „religie” ea însăși fără Dumnezeu, falsă în credința ei, dar nu mai puțin eficientă în rătăcirea sa. Prima consecință a acestei mutații antropologice a fost ***vulnerabilizarea puterii terapeutice a omului modern***, care a fost educat să creadă că trupul e totul și sufletul nimic și că terapia trupului este singura posibilă și eficientă. Noogenia corectează acest dictat al științei imanentiste, aliată strategiilor viciene ale dezarmării spirituale a omului ca ființă înzestrată, în Iisus Hristos, cu puteri vindecătoare așa de extraordinare încât însăși maladia morții este vindecată. Civilizația modernă a pavat drumul spre cea mai teribilă vulnerabilitate omenească, a creat un nou tipar uman, tiparul omului structural vulnerabil, adică a afectat chiar fundația făpturii. A subminat, altfel spus, fundamentul rezilienței spirituale a omului european în fața feluritelor tipuri de hazarde. Pandemia aceasta a devenit cadrul cel mai răspicat pentru un mic tratat de antropologia vulnerabilității. Povestea omului trece, iată, prin drama acestor fracturi, pe care, în trufia spre care a fost îndrumat de civilizația modernă, le-a ignorat.

În genere, pandemiile sunt, în ele însele, fenomene care ne avertizează asupra unor dezechilibre ale intersecțiilor dintre antroposferă, ecosferă și noosferă, dintre lucruri, oameni și duhul lucrător. Iată dar că omul modern și civilizația lui intră în deflagrația pandemiilor cu moștenirea unui handicap, după o lungă vreme în care s-a auto-îndrumat să considere handicapul dobândit drept progres și înaintare în civilizație. Omul de tip european este spiritualmente și duhovnicește dezarmat în fața fracturilor pe care pandemiile i le etalează în amara lor tragedie. Pentru a ieși dintr-un asemenea impas, omul și civilizația modernă vor trebui să iasă din conjunctura fracturilor, să redobândească unitatea cu natura și cu Dumnezeu, să-și arunce masca trufiei, a închipuirii de sine, pentru a-și redobândi chipul dintâi în care se oglindește Dumnezeu și astfel se recuperează și armonia cu natura. Abia astfel se va modifica și reacția societății la hazarde naturale precum este și pandemia de COVID-19. Ele se propagă în societate, dar societățile sunt diferite și unul dintre criteriile diferenței este gradația înarmării spirituale, duhovnicești, atât a individului, cât și a colectivității, datorată în mare măsură tocmai bisericii vizibile și invizibile, adică tocmai celei nefirec și contraproductiv excomunicată din strategia reacției la situația de urgență indusă de actuala pandemie.

OMUL AUTONOM ÎN FAȚA PANDEMIEI DE CORONAVIRUS. EFECTUL NOCEBO

În mod paradoxal, adică în ciuda progreselor științei, abilitatea omului modern și deci puterea reactivității sale în fața pandemiilor s-au diminuat. Nu s-au putea concluziona că există un progres al capacității societăților moderne de a controla efectele pandemiilor cu toate sistemele cognitive și cele tehnice de intervenție în situații de urgență par să fi înregistrat progrese. Este un paradox. O pandemie ca aceasta poate fi interpretată, într-adevăr, și ca fiind prilejul și oglinda neputințelor omului autonom, datorate fracturilor grozave pe care și le-a provocat singur când s-a situat mai presus de natură și fără de credință în Dumnezeu. Cât de vulnerabil este omul autonom în fața pandemiei putem înțelege dacă vom examina oricât de sumar efectele propagării acesteia în comunitățile omenești. Primul aspect de care trebuie să ținem seama când analizăm specificul răspândirii unui virus într-o colectivitate omenească se referă la binecunoscutul lanț al efectelor. Se știe că efectul psihosocial al unei pandemii se adaugă unui posibil handicap de fundal, indus de specificul unei civilizații, care l-a educat pe om să se creadă superior naturii și suficient lui însuși, ba chiar mai presus de Dumnezeu. În fine, la handicapul rupturilor pe care și le-a provocat sub îndrumarea eronată a unei civilizații seculariste se adaugă și efectul care decurge din particularitatea propagării pandemiilor. Referindu-ne la acest aspect, suntem chemați să observăm că în manifestarea oricărei pandemii se instalează *atotdominator zvonul*. Puterea zvonului operează printr-o *seducție inconștientă*, ca și cum ceva, un vector obscur, o forță

vicleană, s-ar adăuga virusului, operând printr-un fel de sugestie îndrumătoare, șoptind subconștientului să creadă în *puterea răului*, să i se livreze cu totul. Prin mecanismul acestei seducții subconștiente, datorat în mare parte fricii, anxietății persistente, individul își pierde luciditatea, renunțând la bruma de realism care l-ar ajuta, l-ar feri de riscul de a se livra abandonului și finalmente deznădejdiei. Chestiunea readuce în discuție o temă care a revenit în dezbateră actuală și anume tema puterii minții. Bruce Lipton, de pildă, consideră că mintea, traumele și toxinele sunt cele trei cauze cu impact direct asupra bolii de cancer. „Funcția minții este să creeze armonie între credințele noastre și realitatea pe care o trăim. Ceea ce înseamnă că mintea noastră va ajusta biologia corpului și comportamentul să se potrivească cu credințele noastre. Dacă crezi că vei muri în șase luni, și mintea ta crede asta, foarte probabil vei muri în șase luni. Acesta este așa numitul *efect nocebo*, rezultatul unui *gând negativ*, care este opusul *efectului placebo*, când însănătoșire este mediată de un *gând pozitiv*”²⁷. Influența minții asupra ființei noastre nu este legată de stratul conștiinței cât de stratul subconștientului nostru. Epigenetica și psihologia inconștientului ne spun că subconștientul controlează 95% din viața noastră, adică din cine suntem, ce suntem, cum suntem etc.²⁸ Să explicăm mai din adânc. În mod obișnuit, adică în starea firească, omul gândește aplicat, la una și la alta, reușind să țină în echilibru grijile, interesele, dorințele, dar mai ales grijile. Este un om cu mintea așezată, are, altfel spus, mintea acasă. În vremuri de criză, precum este o pandemie ca cea de COVID-19, mintea este scoasă din sistemul reactivității obișnuite, din înțelepciunea vieții așezate, fiindcă intervin stări psihosomatice accentuate, precum frica teribilă, starea de panică. Faptul că aceste stări acționează concomitent asupra miilor de minți este de natură să inducă apariția unui *mediu psihic nou*, a unei realități mentale noi, care, fiind îngroșată și întinsă peste mari spații mentale, se aseamănă unei membrane mentale cu efecte distopice (de la grecesul *dis* = rău și *topos* = loc, loc rău), asociate cu un declin dezastruos într-o societate²⁹. Aceasta induce o noopatie, adică riscul unei vulnerabilizări spirituale (*nous* – spirit, în grecește) durabile, atestată de o severă diminuare a sentimentului de siguranță și de încredere. Locul până ieri benefic devine dintr-odată nesigur, înfricoșător, rău etc. Sentimentul acesta distopic asociat mediului de viață zilnică acționează ca o membrană, un înveliș al conștiinței, al sensibilității, ca o altă gândire și sensibilitate, opuse celor cele din vremurile

²⁷ Ibidem („The function of the mind is to create coherence between our beliefs and the reality we experience,” Dr. Lipton said. “What that means is that your mind will adjust the body’s biology and behavior to fit with your beliefs. If you’ve been told you’ll die in six months and your mind believes it, you most likely will die in six months. That’s called the nocebo effect, the result of a negative thought, which is the opposite of the placebo effect, where healing is mediated by a positive thought.”

²⁸ Bruce Lipton, op. cit. apud Pavel Chirilă și Ilie Bădescu, *Principiile noogeniei*, Calea vindecării ed.cit.

²⁹ “Definition of ‘dystopia’”. *Oxford Dictionaries*. Oxford University Press. 2012. Cf. și Gregory Claeys, *Dystopia: A Natural History* (Oxford University Press, 2017).

normale. Sindromul membranei distopice este universal în stările de pandemie, dar în perioada internetului și a mediei sociale efectul este multiplicat ca întindere și intensitate, astfel că aceasta dobândește rază planetară. Planeta devine, dintr-odată cadrul unor viziuni apocaliptice, se întețesc profețiile catastrofice, teoriile conspiraționiste „circulă” cu o abundență incontrolabilă. Omul e pregătit să primească sugestia sfârșitului ori măcar al unor apocalipse istorice după modelul celor înfățișate de profeții Vechiului testament, Isaia, Iezechiel și Daniel. Noile mijloace de comunicare, internetul, media vizuală și scrisă etc. îngroașă încă mai mult stratul de informații, angoase, frici, spaima care se aștern peste mințile și inima oamenilor ca o țesătură psihotică sufocantă. Dacă nu este supărătoare metafora, putem asemăna acest strat unei membrane care ca și învelișul virusului COVID-19 oferă condiții de germinare a nooptatiilor, adică a bolilor spirituale secundare, induse de starea de anxietate care acompaniază pandemia propriu-zisă.

Spre deosebire de societățile tradiționale, cele de tip modern și postmodern sunt integrate în rețele globale, date de spațiul virtual, de media scrisă și vizuală, care accelerează apariția membranelor distopice, adică a acelor țesături de informații false, îngroșate de zvonuri și de frici, care preiau astfel controlul spațiilor mentale pe suprafețe semiplanetare ba chiar planetare. Aceste membrane accentuează riscul handicapului duhovnicesc întrucât accesarea cunoștințelor veridice și a credinței în grija, iubirea și milostivirea lui Dumnezeu și dintre semeni sunt blocate tocmai de stările care compun aceste învelișuri. Fenomenul acesta induce un tip de *unitate eronată*, unirea oamenilor în frici, în spaima, în stări de panică flotantă, care conduc toate la un fel de abandon în starea dezarmată, adică induc instalarea omului în antecamera deznădejzii și a idolatriilor în frunte cu idolatria ideologică și cu terapiile viclene (de tip magic, precum ar fi încredere oarbă în medicamente miraculoase). Unirea în frici, în spaima, în gânduri negative etc., reprezintă tocmai esența unei societăți (comunități) distopice. Membrana nooptică cerul noosic al comunităților de acest tip. Ca în vechile basme, soarele (luminii adevărate) dispare de pe acest cer și apare irepresibilă nevoia obștească de eroi. În lume se naște așteptarea eroului salvator încât o asemenea lume uită că Salvatorul a coborât între oameni, a luat chip de om și de rob, s-a răstignit și a înviat pentru mântuirea și vindecarea noastră tocmai de o asemenea spaimă de moarte, o spaimă distopiană care proiectează peste lume și om ideea morții eterne. Într-un asemenea mediu irump ereziile, curentele neognostice eclozează și ele. Apare astfel primejdia unui tip special de totalitarism cu ingrediente de terorism bio-mental. Toate fracturile acestea dintre antroposferă și noosferă, dintre om și Dumnezeu, sunt mediul propice al emergenței membranelor nooptice care se aștern peste spațiul mental ocrotind stări psihice rele, apăsătoare, precum este frica difuză spre frica paralizantă, atestată de stările de panică. Asemenea învelișuri sunt deopotrivă *mediul de incubare a duhului înșelăciunii*, care îndrumă mințile dezarmate spre *false învățături*. Guvernele de mâine, de după ce trece valul pandemiei, se va confrunta, iată, cu o nouă provocare pe care va trebui s-o gestioneze: nașterea societății distopiene, dominată de griji mari, de frici exagerate, de neîncredere în autorități, de maladii spirituale

noi, maladiile depresiei, ale unei lumi fără de orizont. O astfel de lume bolnavă spiritual nu poate fi vindecată de statul secular și nici nu mai poate fi amăgită de statul magic. Singura șansă va proveni mâine de la reconsiderarea rolului crucial al Bisericii, de la revitalizarea credinței în Dumnezeu, în Iisus Hristos vindecător a toată boala sufletească, dar mai ales a maladei morții. Fără de chemarea lui Iisus în societatea devastată de frică și neîncredere lumea nu va putea ieși din era acestei cumplite distopii. Lupta cu efectele totalitare ale membranelor ei distopice poate fi câștigată strictamente de Biserica lui Dumnezeu, de întoarcerea la Dumnezeu și deci în Biserica Lui. Guvernele înțelepte vor include în strategiile lor un asemenea program strategic. Cele handicapate de vechiul orgoliu autonomist, de filosofia rupturii statului de biserică și a omului de Dumnezeu, vor deveni ele forța care va pava drumul spre dezastrul distopiei de mâine.

„DUHURILE” NEPUTINȚEI ȘI PROFETIILE AUTODISTRUCTIVE

Ce trebuie să înțelegem când vorbim despre stările negative de spirit ca despre niște „duhuri”? Noogenia ne spune că stările de spirit se pot autonomiza în spațiul mental al cuiva și chiar al unei comunități preluând comanda sensibilității și adeseori direcția gândurilor. Ele operează ca niște „duhuri” negative. O frică persistentă, ori o stare de panică, ori o delăsare sau o banală înclinație spre clevetire sau foarte primejdioasa mândrie de sine acționează compulsiv, împing, altfel spus, individul să se comporte confirmativ, adică să caute confirmări pentru veracitatea acelor stări. Mincinosul va minți și mai mult, fricosul va fi și mai fricos, delăsătorul și mai delăsător etc. E ca și cum acele stări de spirit ar deveni „îndrumători” lăuntrici, un fel de „învățători” ascunși și vicleni. Sociologul american Thomas³⁰ a sesizat aceste fenomene și, împreună cu soția sa, au formulat celebra teoremă care-i poartă numele, teorema lui Thomas. Aceasta sună astfel: când oamenii consideră o situație ca reală ea devine reală prin consecințele ei (în și prin acele consecințe). Un alt sociolog american, R K Merton a denumit acest fenomen profetie creatoare autodistructivă (*self-fulfilling prophecy*)³¹. El a analizat din acest unghi fenomene precum crahul unor bănci doar prin efectul credinței false a oamenilor că acea bancă nu ar mai fi solvabilă și din acel moment toți clienții s-au repezit, au retras depozitele și banca s-a prăbușit. Comportamentul rasist pe durata unor greve a fost explicat tot astfel. Acele stări de spirit acționează în mentalul individual și colectiv asemenea duhurilor, cuprind în nucleul lor duhul rătăcirii, al orbirii, al autodistrugerii etc. Sociologul frigid la dimensiunea spirituală va căuta explicații în altă parte pentru acest fenomen al autonomiei stărilor de spirit negative. Vom observa însă că

³⁰ *The child in America: Behavior problems and programs*. W.I. Thomas and D.S. Thomas. New York: Knopf, 1928: 571–572 (If men define situations as real, they are real in their consequences).

³¹ Merton, Robert K. (December 1936). “The Unanticipated Consequences of Purposive Social Action”. *American Sociological Review*. 1 (6): 894–904. Cf și: Biggs, Michael (2009). “Self-fulfilling prophecies”. In Hedström, Peter; Bearman, Peter (eds.). *The Oxford handbook of analytical sociology* (1st ed.). Oxford: Oxford University Press.

ele nu derivă nici din mediu nici din mintea sau inima omului, dar pot să devină stăpânitoare peste mintea omului și astfel modifică mediul însuși. Faptul că ele purced dinlăuntrul omului este doar o aparență și oricum nu anulează autonomia lor de vreme ce același om poate fi dominat de ele, dar, prin exercițiu duhovnicesc (putere rugăciunii, a ritualurilor de credință instaurate pentru a mijloci lucrarea tainelor etc.) poate ieși de sub tirania lor chemând în locul lor lucrarea pozitivă a unor stări de spirit bune, pe care noologia și sociologia californiană a lui Campolo și Frasier le denumesc „latențe sufletești” ori daruri sau „duhuri bune”. Nu e locul aici să aprofundăm chestiunea ca să nu ne îndepărtăm de subiect. Vom sesiza, în această ordine de idei, că pandemiile atrag, de regulă, asemenea lucrări nevăzute ale duhurilor care își fac sălaș din stările sufletești negative și faptul acesta este ignorat de către cei chemați să gestioneze crizele. Efectul necazului natural se accentuează prin efectul vicleniei „duhurilor” și al profeției autodistructive, și acesta nu poate fi înlăturat prin intervențiile serviciilor convenționale de intervenție, ghidate de grija pentru trupul, oricum dezarmat. Aceste servicii sunt extrem de folositoare, dar cu totul ineficiente în lupta cu membrana noopatică, distopică. Aceasta poate fi înlăturată de pe minte și suflet cu bisturiul rugăciunii, al lucrării tainelor, în frunte cu cea mai înaltă, cu taina euharistică, adică cea care-l aduce pe Iisus Euharistic deopotrivă în trup și în suflet, cu condiția ca credința să fie puternică, lucrarea să nu fie săvârșită formal căci atunci puterea ei de canalizare energetică a medicamentului sufletesc este diminuată. Lupta cu profeția autodistructivă prin care omul consimte sugestiei că situația este grea spre disperare și lipsă de orizont (ideea că virusul de COVID nu poate fi tratat conduce la o astfel de concluzie) slăbește pe măsură ce slăbește puterea credinței în om. Când omul nu mai crede în Dumnezeu este deja înfrânt, viața îi apare în urâta ei absurditate și accesarea unui sens al vieții devine problematică ceea ce conduce la ceea ce Victor Frankl denumea nevroze noogene. De aceea, în asemenea perioade de criză provocată de pandemii trebuie intensificată credința, rugăciunea, lucrarea tainelor, fiindcă efectul membranei distopice care sufocă sufletul și mintea nu poate fi anihilat decât pe această cale. Este celebru cazul comunicat de un celebru jurnalist, al celor două femei în vârstă, singurele supraviețuitoare dintre locatarii unui bloc de 8 etaje pe timpul blocadei Leningradului în Rusia în cel de-al doilea război mondial. Toți ceilalți au murit de foame și de frig. Când au fost întrebate cum au supraviețuit au răspuns că prin „dangăt divin”. Ele au mărturisit că au supraviețuit fiindcă s-au rugat intens și au lovit de pat două linguri de argint ceea ce atestă efectul terapeutic al rugăciunii și al ultrasunetelor dangătului de clopot și al obiectelor de argint oricât de mici. Cele două femei în vârstă erau împăcate cu ideea că ajutorul vine de la Dumnezeu mai ales că din jur, adică de la ceilalți semeni, nu avea cum să vină fiindcă cei din preajmă erau deja morți, iar cei din sistemele de ajutorare erau inaccesibili. Cazul actual al Italiei care a cerut ajutor țărilor Uniunii Europene și primul răspuns de sprijin a venit din afara țărilor UE, spune foarte mult despre efectul membranei noopatice la scară continentală. Este

evident că efectul acesteia nu poate fi eliminat prin sistemul standard de intervenție somatoterapeutică. Nu facem confuzia să credem că rugăciunea ar acționa ca pilula ori ca intervenția terapeutică pentru boala trupului. Această intervenție bazată pe terapia somatică și deci pe protecția trupului, este extrem de necesară, urgentă și laborioasă, însă ea este insuficientă fiindcă n-are putere asupra membranei nooptice, precum s-a precizat. În epocile premoderne ale pandemiilor istoricește cunoscute, persista un dezechilibru invers, adică intervențiile terapiilor somatice erau disproporționate față de terapiile noogenice, sufletești. În pandemiile epocii moderne și postmoderne, terapiile somatice (somatoterapiile) sunt foarte elaborate, ample etc. în schimb nooterapiile sunt extrem de coborâte, ba, în anumite segmente, sunt disprețuite chiar hulite, deși lupta cu stările distopice nu se poate purta decât prin mijloacele nooterapeutice, duhovnicești. Într-o asemenea perspectivă, ne dăm seama cât de eronată este închiderea bisericilor, mai exact, sistarea rugăciunii comune și a liturghiei. În lumina noogeniei, așa ceva echivalează cu indisponibilizarea unei terapii care se adresează sufletului îngrozit, „exilat” într-o lume plină de amenințări incontroleabile. E bine să ne amintim că biserica nu este doar cea văzută ci și cea nevăzută de vorbește cumva profetul Isaia. Să recapitulăm. În timpul declanșării unei pandemii, la efectul somatic al virusului se așterne peste suflet și peste minte o stare specială compusă din frici, alarme, stări de panică, dezorientare, care se constituie în ceea ce am asemănat cu o membrană așternută peste mințile oamenilor, un fel de țesătură de stări afective, informații și gânduri alarmate spre „gânduri negre” (de nesiguranță spre deznădejde). Când acestea se așează durabil peste mintea și inima omului putem să vorbim despre ele ca despre o membrană nooptică. La patologia virală se adaugă, așadar, patologia noogenică și tocmai aici se vede fractura provocată de pandemie între ecosferă, antroposferă și noosferă³². Omul modern a înaintat inconștient spre deplina ruptură a celor trei sfere astfel că pandemiile arată cât de gravă este această triplă fractură. Desigur, nooterapiile nu vindecă somatopatiile, dar pot înlătura ori măcar diminua efectul sufocant al membranei distopice, compusă din frici, groază și panică, care persistă deopotrivă asupra zilei de azi și asupra zilei de mâine. Dacă nu vor fi înlăturate, aceste stări vor induce îmbolnăvirea prezentului și viitorului sufletesc al omului. Vindecarea acestor noopatii nu se obține prin terapiile convenționale adresate trupului, ci prin terapiile adresate sufletului, care acționează ca „medicamente” pentru întărirea sufletului în fața fricii, a groazei pentru ziua de azi și pentru cea de mâine. Aceste terapii sufletești sunt toate validate de Cartea Sfântă a Învățăturilor divine. Autoprotecția în fața unei pandemii, se folosește de sisteme operaționale deschise,

³² Pentru conceptul de noosferă cf Th. de Chardin, în viziunea căruia, „omul, prin capacitățile sale spirituale, a adăugat la straturile naturale ale existenței unul spiritual pe care Chardin l-a numit „noosferă”, distingându-l de biosferă, de pildă. Noosfera este la Chardin „stratul gândirii” și al omului ca ființă gânditoare” (cf I. Bădescu, *Noopolitica...*, ed. cit. p 329, mss. Th de Chardin a împrumutat conceptul de noosferă de la prăintele noologiei ruse, Vladimir, I. Vernandsky. Cf. Theillard de Chardin, *Le Phénomène humain*, 1955).

dar recurge, evident, și la modurile carantinei, adică la o strategie de containment, de închidere și deci izolare sau încercuire a grupurilor aflate în zona de contaminare după modelul concentraționar, al rețelei de lagăr. În China s-a aplicat cu succes modelul carantinei la comunități întregi, inclusiv provincii, precum Hubei din Wuhan, cu milioane de locuitori. În Vietnam s-a aplicat o formă soft de carantinare bazată pe o mobilizare amănunțită. În Italia s-a recurs târziu la modelul intervenției în sistem închis după modelul carantinei sociale (adică a izolării unor comunități întregi), dar efectul a fost diminuat ca urmare a intervenției întârziate. Nici unde, însă, nu s-a recurs la sistemul deschis al nooterapiei, adică la serviciile asistenței spirituale sau duhovnicești, care implică o administrare a acelui tip de „medicament sufletească” (rugăciune, ritualul evocării tainelor etc.), deși tocmai acest sistem este singurul care furnizează terapia sufletului îngrozit. Lucrul acesta se poate explica fie prin efectul unei civilizații seculariste, care s-a rupt cu totul de Dumnezeu, în genere, de terapiile sufletești, fie prin consecința unui conflict dintre religie și știința secularizată, care poate aluneca ușor spre idolatrie și deci spre o deviație neognostică.

INCLUDEREA NOOTERAPIEI ÎN DISPOZITIVUL INTERVENȚIEI LA PANDEMIA DE COVID-19

Noogenia deschide capitolul studiului simptomatologic al consecințelor unei fracturi, precum aceea dintre știință și religie, asupra omului care se confruntă cu o pandemie greu controlabilă. O asemenea abordare ne permite să evaluăm ceva mai riguros eficacitatea terapiei bazate pe izolare și avantajul pe care-l aduce redimensionarea sistemului de intervenție prin includerea nooterapiei în dispozitivul intervenției. În terapiile carantinele, bazate pe sistem închis, dimensiunea sufletească este ignorată astfel că efectul membranei sufletești este desconsiderat deși poate să inducă dezechilibre durabile încadrabile în tipologia sindromului post-traumatic, greu controlabil. Omul este lăsat singur cu groaza lui teribilă în fața morții, livrat nesiguranței totale, adică unei stări înrudită cu aceea a terorismului sufletească. În fața acestei situații, singurele mijloace eficiente sunt cele ale nooterapiei (descoperite omului de Învățăturile Scripturii) mai ales că acestea pot fi intensificate grație mijloacelor noi de comunicare, din care s-au ales televiziunile duhovnicești și internetul duhovnicesc, deși acestea nu pot substitui cea de-a treia clasă de tehnici nooterapeutice încadrabile în „medicina” euharistică (spovedania și împărtășirea). Acum se vedește inspirația benefică, harismatică a creării televiziunilor ecleziale, precum Trinitas, fiindcă prin acestea se pot întări intervențiile nooterapeutice, prin rugăciuni speciale, sfaturi duhovnicești, care pot reface parțial legătura cu comunitățile izolate (în carantină) ori cu familiile izolate, cu grupurile obligate la izolare (bătrânii, în special), cărora, gestionarii crizei le-a aplicat procedeu sistemului închis al izolării la domiciliu și/sau, în cazuri speciale, al carantinei. Pentru toți aceștia, aplicarea intervenției nooterapeutice este singura modalitate de scoatere din izolare, abandon și fracturare, oferindu-le astfel o alternativă la starea de comunități

fracturate, rupte de restul lumii. Nooterapia este singura care le ridică în spațiul interacțiunilor sufletești cu lumea și cu Dumnezeu și astfel anulează efectul sufocant, sufletește devastator, al membranei noopatice, generatoare de distopii, adică de reordonări viclene, primejdioase, care pot conduce omul la depresii și finalmente la deznădejde. Singura cale de vindecare este refacerea întregului fracturat, adică a unității dintre natura creată, omul însuflețit și Dumnezeu Creatorul care implică obligatoriu recursul la cele patru procedee nooterapeutice: rugăciunea, asistența duhovnicească, ierurgiile și euharistia.

Vom deduce, așadar, că pandemiile reclamă o abordare bazată pe refacerea unității celor trei sfere: ecosfera, antroposfera și noosfera, adică omul, natura și Dumnezeu. În fond pandemiile sunt maladii de sistem adică sunt cadre de vizualizare a fracturilor de nivel și deci a maladiei întregului care și-a pierdut unitatea și întrucât și-a pierdut-o. Faptul acesta se vede, fiindcă în fața pandemiilor se pronunță o triplă neputință, pentru trup (în care se include tot macrocosmosul), pentru minte (în care se compune oglinda tuturor interacțiunilor și deci a dinamicii întregului) și pentru suflet (în care se compune unitatea dăinuitoare a vieții peste limite de timp și de spațiu). Pandemiile ne spun că unitatea celor trei sfere s-a rupt astfel că în locul a trei puteri reactive, ca tot atâtea funcții ale întregului, se manifestă trei neputințe și trei disfuncții ale întregului, adică trei locuri și forme de exprimare a deficitului unității, a ineficienței întregului. Pandemiile, deci, o repetăm, sunt maladii sistemice, avertizându-ne asupra fracturilor de nivel și de structură a unității întregului compus din ecosferă, antroposferă și noosferă. Cu aceasta atingem și chestiunea etiogeniei acestei maladii indusă de tripla fractură a țesăturii existențiale. Pe de altă parte, această fractură triplă are o istorie, nu este apogenezică, adică nu se ivește cu clipa, instantaneu, ci prin efectul cumulativ al unor perioade lungi de gestație istorică, în care s-a lucrat la slăbirea unității celor trei componente. Forma cea mai recentă a factorului patogen este bunăstarea vicleană, adică *reauastare (badfare state)*. De mai bine de 200 de ani, civilizația modernă a îndrumat omul european să parieze pe starea materială, pe exclusivitatea valorilor trupești, pe excitațiile trupești și să ignore sufletul, incitațiile sufletești. Această „bunăstare”, în care trupul e totul și sufletul nimic, a condus la ruptura dintre noosferă și antroposferă și la falsificare ecosferei, care a fost redusă la un fel de sclavie, la o dicatură a pretențiilor și exploatațiilor, ca și cum *slujirea* ar fi totul și *însușirea* nimic. Această bunăstare trupească s-a dovedit a fi o stare rea, un fel de reauăstare care a alungat cu totul starea de bunăfăințare (*welbeing*) în favoarea egoismului plăcerilor și al închipuirilor. Modernitatea a desființat pe o față a ei sclavia umană dar n-a eradicat „sclavia” naturii, încălcarea pragurilor critice de exploatare a ecosistemelor (desconsiderarea legii fertilității descrescânde). Omul modern este obișnuit și educat să pretindă naturii totul. În teoriile economice această concepție egopată este ilustrată de teoria conform căreia omul și deci munca umană este singura sursă a valorii. Abia în ultima vreme s-a recuperat inclusiv în domeniul doctrinei economice teoria conform căreia valoare are trei surse: munca naturii, munca umană și munca divină, a duhului lucrător al lui Dumnezeu. Este un merit al unui economist român, regretatul

academician Tudorel Postolache, că a repus în circulație teoria sursei trigenerative a valorii, formulând explicit noul enunț al legii valorii trigenerate, prin munca omului, a naturii și a lui Dumnezeu. Ne dăm seama ce eroare s-a cuibărit în sistemele educaționale, care astfel au perpetuat tripla fractură a sferelor existențiale tocmai enumerate: ecosfera, antroposfera și noosfera. Revenind la actuala situație a pandemiei de coronavirus putem sesiza o reacție bizară, de descurajare a nooterapiei ca și cum cei expuși n-ar fi suflete ci doar trupuri. Această descurajare s-a exprimat foarte agresiv atunci și mai ales din partea acelor segmente care au cerut bisericii să-și închidă ușile, adică au cerut să fie pus în carantină Însuși Iisus Domnul, cu Maica Sfântă și cu toți sfinții, adică să fie suspendate rugăciunile liturgice și terapia tainelor. Reacția aceasta este de un primitivism așa de agresiv devalând deznodământul unei lumi fără Dumnezeu și deci fără de suflet. Aceasta va sfârși într-o neobarbarie pentru care niște reacții ca cele menționate sunt doar fragile semnale. O lume livrată dictaturii unor astfel de reacții va fi mai rea decât barbaria dintâi, fiindcă va avea la dispoziție sisteme de control așa de grozave încât libertatea și demnitatea persoanei vor fi doar vagi și izolate amintiri.

PANDEMIE ȘI NOOTERAPIE. DIAGNOZĂ ȘI PROFETIE

Unul dintre postulatele noogeniei este tocmai postulatul unității dintre medicina trupească și medicina sufletească. Într-un asemenea context se cer lămuriri minimale asupra noii metodologii de diagnosticare a dimensiunilor pandemiei, a proporției valului epidemiologic. Primul lucru pe care-l face un epidemiolog și de care trebuie să țină seama sociologul cu pregătire noologică atunci când vrea să facă el însuși măsurători, este clasificarea nominală. Un expert, medic de la spitalul de boli infecțioase Matei Balș atrage atenția asupra distincției dintre pandemiile seculare, care, altfel spus, au o vechime rezonabilă, pentru care s-a atins o „imunitate” colectivă și pandemiile noi care afectează o populație fără imunitate unde ar putea fi formulată ipoteza unei curbe exponențiale. Cu toate acestea lucrurile nu stau așa. În primele zile ale pandemiei de COVID-19 în China răspândirea atingea o creștere de 30% pe zi, ceea ce, precum subliniază biofizicianul americano-britanic-izraelian, Michael Levitt, anunța o creștere exponențială și dacă s-ar fi menținut această rată de răspândire atunci „întreaga lume ar fi fost infectată în 90 de zile”. În realitate, după un timp, rata răspândirii s-a schimbat și tot astfel rata morților. Nu e bine, iată, să utilizăm ratele din prima fază atunci când enunțăm parametrii unor scenarii de răspândire a bolii. În China, de pildă, cum ne arată dr Levitt, în faza inițială, o persoană infecta, în medie, câte 2,2 persoane pe zi. Era evident un model de creștere exponențială. Cu toate acestea, la circa două-patru săptămâni, numărul de noi infecții zilnice, conform aceluiași savant american, era foarte coborât, spre zero. În ciuda ratei alarmante a primelor zile, în Hubei, unde erau riscuri ca toată populația să se fi infectat, rata celor infectați n-a trecut de 3%. Prin urmare, modelele și scenariile sunt foarte improbabile și extrem de hazardate. Ele pot servi doar ca sisteme de referință pentru estimarea capacității sistemice de răspuns la

scara unei societăți și nicidecum ca modele de cunoaștere. De aceea este riscantă publicarea datelor din scenarii, ca să spunem, de pildă, cum s-a și enunțat în presă, că populația infectată va atinge pragul de 30% (ori, precum un oficial german, care a avansat pentru evoluția pandemiei procentul de 60–70%). Precum arată același laureat Nobel, „chiar și pe nava de croazieră Prințesa Diamantului, rata infecției nu a fost mai mare de 20%, ceea ce înseamnă că multe persoane sunt imune în mod natural la virus.”³³ „Numărul mare al celor infectați în Italia este consecința unui procent mai mare de persoane în vârstă decât în China, Franța sau Spania. Mai mult, italienii au o viață socială foarte bogată” (*ibidem*). Prin urmare, atunci când elaborăm scenarii trebuie să ținem seama și de stilurile de viață fiindcă altfel lansăm cifre necontrolate. De aceea, în metodologia grupului de cercetători de la Institutul de Sociologie, s-a formulat regula ca evaluarea impactului unui scenariu de hazard să se bazeze pe calculul unor coeficienți derivați din anchete de teren asupra memoriei unor hazarde trecute de același tip ori înrudite. Acești coeficienți pot fi utilizați apoi în calculul indicilor de impact altfel datele sunt inutilizabile, rămân simple abstracții numerice fără valoare cognitivă. Există, în fine, un factor extrem de important pe care scenariile bazate pe extrapolările statisticilor locale îl ignoră și anume efectul de serendipity (descoperiri surpriză) al cercetărilor din ariile afectate mai devreme, precum a fost China. Astăzi China deja oferă o bază de date cu acces liber în legătură cu concluziile medicilor și savanților chinezi care s-au luptat cu pandemia în primul ei val. Valorificarea acelei experiențe va fi de natură să modifice dinamica statisticilor epidemiologice locale (naționale) dacă sistemul medical național este destul de inteligent pentru a recepta foarte rapid experiența altora. Capacitatea unui sistem local de a recepta experiențe de aiurea este, zice N. Iorga, un indicator al vitalității unui popor sau, am putea noi circumstanția, al vitalității unui sistem, în cazul acesta sistemul medical. Aș relua aici concluzia optimistă deși nu mai puțin lucidă a aceluiași savant, Michael Levitt: „De ani de zile, de exemplu, gripa face ravagii în SUA. În 2017, au murit de trei ori mai mulți oameni decât acum, și, totuși, nu s-a intrat în panică. Acesta este mesajul meu: trebuie să vă gândiți la coronavirus ca la o gripă severă. Este de patru până la opt ori mai puternică decât o gripă comună și, cu toate acestea, majoritatea oamenilor vor rămâne sănătoși și umanitatea va supraviețui.” Desigur că în modelul diagnozei trebuie să includem evaluarea modelului de reactivitate umană la specificul unei pandemii ca cea de COVID-19. Așa cum arată R Baird³⁴, un columnist de la *The New Yorker*, virusul nu acționează sub forma valului masiv, ci este întâmpinat de o reactivitate care preschimbă valul masiv în unde cu intensitate diferențiată. Examinarea modului de răspândire a acestui virus a condus la constatarea că el afectează într-o gradăție ușoară un procent de 80% dintre infectați, în mod sever

³³ (Sursa: www.calcalistech.com).

³⁴ *What It Means to Contain and Mitigate the Coronavirus*, By Robert P. Baird 11 march, The New Yorker, <https://www.newyorker.com/news/news-desk/what-it-means-to-contain-and-mitigate-the-coronavirus>.

15% (aceștia necesită spitalizare), restul de 5% fiind cei care ajung în stare critică, necesitând tratament în unități speciale de îngrijire. Suntem, iată în măsură să utilizăm acești parametri dacă vrem să alcătuim scenarii pentru rata de spitalizare și pentru riscul de deces. Este evident că nu are nici un sens să operăm doar cu cifra celor infectați atunci când dorim să evaluăm presiunea masei critice asupra sistemului de îngrijire (de sănătate), ci în primul rând cu procentul de 20% din cifra totală. Dacă dorim să construim scenarii pentru modelul de răspândire, atunci putem ține seama și de un alt parametru precum „intervalul italian”, de pildă, unde în 18 zile s-a ajuns de la trei cazuri raportate pe 20 februarie la declararea întregii Italie ca zonă protejată (Premierul Conte a declarat „toată Italia ca zonă protejată” la un anume interval). Presiunea asupra sistemului sanitar este una dintre cheiile în scenariile de evoluție pandemică. Precum arată tot Baird, ținând seama de procentul de cazuri critice sau extreme, (5%), severe (15%) și ușoare (80%) putem estima în formă diferențiată presiunea pandemiei asupra sistemului sanitar. Cele trei praguri: cazuri extreme, severe și ușoare se pot regăsi în strategia intervenției și deci a spitalizărilor. Acestea sunt cifre de estimare a presiunii reale. Efectul de membrană distopică, la care ne-am referit în prima parte a dialogului, va împinge presiunea asupra sistemului de sănătate peste pragurile critice pentru că membrii familiei ori ai comunității nu vor putea să distingă între cazul critic, cel sever și cazul ușor. Membrana distopică sporește, prin efect de profeție autocreatoare, rata presiunii asupra sistemului sanitar. Cel ce se știe afectat se va autopercepe, de regulă, sub definiția de caz critic, nicidecum de caz ușor. Putem deci estima că membrana distopică sporește de cel puțin trei ori percepția gravității la toate nivelurile, dar mai ales la nivelul populației. În plus, o populație debzbericată va fi încă mai expusă efectului membranei distopice și deci predispoziției spre o profeție pesimistă, autodistructivă, diminuând astfel echilibrul psiho-moral de care este nevoie în situații de criză.

PRECIZĂRI ASUPRA SINDROMULUI MEMBRANEI DISTOPICE

Noogenia aduce lămuriri speciale în privința efectului a ceea ce am denumit membrană distopică asupra stării generale a populației expusă pandemiei. În general, una dintre provocările teribile ale sistemului de urgență într-o țară este să diminueze presiunea asupra sistemului public de sănătate pentru a evita griparea acestuia. În acest scop, se va acționa pentru diminuarea ratei de noi infectări (noi cazuri). Experții numesc această operație, precum remarcă P Baird, „aplatizarea curbei epidemiologice”. Unul dintre factorii cei mai rebeli, care se opun operațiunii de aplatizare a curbei epidemiologice, este tocmai fenomenul membranei distopice. De aceea, prima operațiune pe care trebuie s-o întreprindă echipele de gestionare a crizei se referă la eliminarea sau măcar diminuarea efectului distopic, prin ceea ce s-ar numi „liniștirea populației”, antrenarea ei în stări psiho-spirituale care pot diminua fricile, alarma, angoasele legate de ideea bolii grave și a morții (nevrozele cele mai reprezentative în pandemii sunt cele care îmbracă forma angoaselor flotante,

a fricilor persistente, care dezorganizează comportamentul și creează fluctuații emoționale așa de mari încât persoana dobândește un tip special de handicap dobândit pe care, în studiile noastre, l-am asimilat handicapului relațional, dificultăților de relaționare coerentă, predictibilă). Dintre aceștia (nevroticii pandemiei) se recrutează și candidații la comportamente suicidare, la o rată foarte redusă, e drept, încât efectele de fundal ale membranei distopice sunt mai grave decât ne putem închipui. Cu aceste efecte secundare, care preschimbă pandemia virală de COVID-19 într-o epidemie distopică psihogenă, se poate lupta doar „medicina sufletului”, în frunte cu asistența spirituală și duhovnicească a bisericii. O astfel de epidemie distopică, și deci atipică, a fost diagnosticată de marele psihoterapeut evreu V. Frankl la populația care a traversat războiul și grozăvia holocaustului diagnosticând nevrozele noogenice, adică cele induse de criza sensului vieții. O asemenea populație devine extrem de vulnerabilă în fața „maladiei morții”, o maladie metafizică nu doar psiho-fizică. Pentru un astfel de profil psihoterapeutul evreu a inventat logoterapia. Tot astfel a apărut psihanaliza în mediul vienez ca reacție la un fenomen de membrană distopică legată de sexualitatea în mediile închise ale unei culturi nordice de tradiție protestantă, cu moravuri puritaniste, cu medii familiale pietiste, în care a răbufnit anarhică și fantastă (prin narațiuni automistificatoare) plăcerea refulată, sub forma fricii de sex și a unei rușini deviate (descărcată în culpabilizări deviate, ca în cazul proiecțiilor sexuale definite de complexul oedipian), ceea ce a indus frecvența mare de cazuri psihanalizate de Freud cu același fond: reprimarea sexuală. Secolul al XIX-lea a devoalat o teribilă deflagrație de pesimism care a sporit numărul sinuciderilor. Era vorba despre același efect de membrană distopică și mari spirite s-au războit cu aceasta izvodnind opere de o extraordinară valoare. Eminescu și toată literatura romantică a ieșit din această luptă cu membrana distopică a veacului al XIX-lea. Symbolismul baudelair-ian a ieșit tot din acest climat. Revenind la subiect, este clar pentru noi că lucrul cel mai apăsător al pandemiei este războiul cu membrana distopică, de al cărui deznodământ depinde capacitatea experților de a aplatiza curba epidemiologică. Or, acest război nu poate fi câștigat fără o asistență duhovnicească, spirituală a Bisericii. Faptul că tocmai bisericii i se cere să iasă din dispozitiv este ori o mare eroare ori o strategie primejdioasă, cu scopuri obscure. Precum am precizat, crește enorm rolul televiziunilor spirituale, eclesiale, de tipul televiziunilor confesionale, ori fără de referință confesională, care pot să adopte strategii de intervenție spirituală pentru a contribui astfel la aplatizarea curbei epidemiologice.

NOOPATIILE – RISCURI ASCUNSE ALE PANDEMIEI DE COVID-19

În diagnoza noogenică trebuie să ținem seama de riscurile ascunse sau secundare ale pandemiei de COVID-19. Reluăm aici ideea axială a studiului de față prin care făceam precizarea că atunci când ne referim „la modelul de propagare a pandemiilor, suntem chemați să observăm că în manifestarea lor se instalează atotdominator zvonul. Puterea zvonului operează printr-o *seducție inconștientă*

ca și cum ceva s-ar adăuga virusului, ceva viclean, care operează printr-un fel de sugestie îndrumătoare șoptind subconștientului să creadă în puterea răului, a dezastrului, să i se livreze cu totul, încât individul să-și piardă luciditatea, să renunțe și la bruma de realism care l-ar ajuta”. Reluăm aici referirea la conceptul-metaforă de membrană distopică, mai ales că în prima parte termenul n-a fost destul de bine fixat sau circumscris. În subconștient, după cum știm, se înfruntă atitudini și vectori pulsionali definatorii pentru acele stări de spirit care seamănă mult cu mecanismul *seducției și al subversiunii noogenice* (atestate de nevrozele noogene, analizate de către marele psihiatru evreu Victor Frankl) pentru a induce concluzia că răul este total, că nenorocirea este așa de mare încât salvarea este trăită ca o așteptare teribil de anxioasă. Aceste stări sufletești denumite noopatii, care operează la nivelul subconștientului, tind să învăluie egoul oricum alarmat, să devină un tip de înveliș anxios de sub care nu se mai poate ieși. Să explicăm mai din adânc. În mod obișnuit, adică în starea firească, spuneam în prima parte (și aici ne autocităm), omul gândește aplicat, la una și la alta, reușind să țină în echilbru grijile, interesele, dorințele, dar mai ales grijile. Este un om cu mintea așezată, are, altfel spus, „mintea acasă”. În vremuri de criză, precum este o pandemie ca cea de COVID-19, mintea este scoasă din sistemul cotidian, obișnuit, din înțelepciunea vieții așezate, fiindcă intervin stări psihosomatice accentuate, precum frica, panica, anxietatea. Faptul că aceste stări acționează concomitent asupra miilor de minți este de natură să inducă apariția unui mediu psihic nou, a unei realități mentale noi, care, fiind îngroșată și întinsă peste mari spații mentale, se aseamănă unei membrane mentale, noopatice, distopice, denumită astfel pentru că tinde să acopere stările mentale ale unor populații mari, la scara unor societăți întregi”. Termenul acesta este justificat pentru că definește emergența în situații de hazard a unei țesături de informații și stări sufletești alterate și alertate, îngroșate de zvonuri și frici, care vor prelua controlul spațiilor mentale pe suprafețe variabile. În principiu, în situații de dezastre apar și eroii, cei ce rup membrana noopatică, adică își înving stările psihogene (fricile și spaimile anormal intensificate) și reacționează excepțional. Pe de altă parte, chiar excepționalismul acestora este un argument al fenomenului de tip compulsiv, al incidenței unor stări care aduc fragilitatea eului, amenință să-l dezintegreze, cum se întâmplă cu cei care nu-și revin din starea de șoc etalând uneori chiar o depresie durabilă. Nu e cazul să insistăm asupra fenomenului fiindcă este cunoscut. Se știe că factorii externi agresivi stimulează reactivitatea și induc stări de anxietate puternică. Două aspecte se cuvin remarcate: a) pandemiile sunt prin excelență cadre în care se dezlănțuie devastator agresivitatea „naturii” asupra egoului omenesc și ca atare induc stări de anxietate puternică; pentru unele segmente, aceste stări devin insuportabile; b) reactivitatea la situația excepțională a

acestui gen de agresivitate distructivă se bifurcă, astfel că pot să apară și „nevroticii pandemiilor” (anxioșii, marii panicați, fricoșii, înspăimântații) și eroii, cei ce reușesc să-și învingă frica și să participe la operațiunea de aplatizare a curbei epidemiologice, adică la reducerea efectelor și a numărului de „sinistrați”. Ambele categorii se confruntă însă cu sindromul membranei noopatice, adică a acelei țesături de zvonuri, alarme, în genere, informații și stări afective negative, accentuate de frici, de spaima, de panică. Această țesătură acoperă spațiul mental al populației. E ca și cum la lovitura sinistrului (hazardului natural) se adaugă efectul celui de-al doilea sinistru, al emergenței membranei noopatice, adică al contaminării cu stările noopatice, care se propagă după legități specifice. Analizele noastre ne îndrituiesc să apelăm la conceptul-metaforă de „membrană noopatică” pentru a defini deformarea spirituală a profilului populației supuse unei presiuni psihospirituale puternice ca cea provocată de pandemie (valorile epidemiologice) sau de alte hazarde. Cercetările de sociologie noologică au identificat acest fenomen al emergenței membranei noopatice într-un cadru mult mai general decât cel al hazardelor naturale. Este vorba despre cadrul generat prin efectul de scară al deformărilor civilizaționale grave, care acționează asupra psihologiei colective, mai exact asupra inconștientului spiritual. Altfel spus, atunci când civilizațiile suferă mutații majore cu deformări semnificative ale schemei lor generative (design-ul civilizației respective) se creează conjunctura emergenței acelor învelișuri noogene la nivelul inconștientului spiritual care induc fracturi grave ale conștiinței umane. Omul european a traversat o asemenea mutație care s-a agravat odată cu disoluția Republicii Christiana, în ultimii 200 de ani și astfel s-a produs fenomenul învelișului noopatic generat tocmai de o asemenea dezintegrare civilizațională. Un asemenea înveliș distopic (care sechestră mîntea omenească, ne face prizonierii unor sisteme de gândire eronată, deformatoare) are o dimensiune continentală fiind vădit mai ales în perioadele de mare hazard: războaie, crize, dezastre naturale etc. Din aceste stări Europa a ieșit tot mai greu și uneori prin instalarea unor noopatii durabile precum au fost nazismul, bolșevismul și cum tinde să fie corectitudinea politică în era progresismului neoliberal etc. În analiza de până aici am insitat asupra blocajelor spirituale ale omului european, induse de secularizare, adică de procesul decreștinării omului modern. În situații de criză, ca cea indusă de pandemie, spaima și în genere, anxietatea în fața bolii și a morții pot fi cu greu controlate. Învelișul nuclear care sufocă egoul spiritual al omului european devine solul propice al acestor stări. Anxietatea pandemică este așa de apăsătoare încât numai restaurarea duhovnicească a eului sechestrat, ieșirea din sechestrare, poate oferi calea de vindecare. Sindromul eului sechestrat de emergența învăluitoare a membranei noopatice este universal în situațiile de hazard și deci în stările de pandemie. Fenomenul este radicalizat prin efectul noilor

mijloace de comunicare, internetul, media vizuală și scrisă etc., care sunt adevărate motoare de zvonuri exploatare comercială ceea ce poate agrava sindromul eului sechestrat de membrana nooptică favorizând perpetuarea sa în formula cunoscutului sindrom post-traumatic. Într-un atare context crește enorm funcția televiziunilor și a internetului eclesial, fiindcă acestea sunt singurele care pot prelua funcția războiului nevăzut cu acele stări denumite duhuri înșelătoare de care depinde persistența membranei nooptice, adică a învelișului patogen care adăpostește și hrănește cancerul sufletului. În acest sens, înțelegem, metafora lui Tolstoi a „cadavrului viu”, adică a insului viu trupește dar mort sufletește.

II. BAROMETRUL PANDEMIEI

PROFILUL PANDEMIEI: AGRAVARE SAU APLATIZARE? SOCIOGRAFIE DINAMICĂ

Un reputat jurnalist american sesiza că într-o pandemie ca cea de COVID-19 nu mai operează legea bifurcației. Altfel spus, profilul populației seamănă cu acela al unei armate în retragere, fiindcă regula de luptă cu această pandemie este retragerea, nu eroismul și deci riposta. Eroii nu sunt utili, ba chiar sunt factori de distorsiune. Și totuși, există un spațiu al eroismului și în acest caz: este spațiul virtual și mediatic, al mediei eclesiale, al intervenției marilor duhovnici, al învățătorilor care intră prin aceste canale în casele noastre cu mesaj formativ nu doar informativ, cu chemarea către grupurile dispersate din spațiul real spre a se întâlni într-o nouă comuniune, cea a televiziunii eclesiale, a internetului eclesial. Niciodată ca acum, etimologia termenului eclesia n-a fost mai potrivită. Eclesia înseamnă a „chema afară”, adică a scoate din *ordinea lumească* într-o ordine mai înaltă, dată de o *comuniune spirituală* (*ek* – afară și *kaleein* – a chema, deci *ekklesia* = a chema afară). Pandemia de COVID-19 ne invită parcă să căutăm salvare dincolo de ceea ce ne oferă spațiul obișnuit al unei viețuiri ordinare spre a ne transmuta într-o conviețuire extraordinară. Fără de ascultarea acestei chemări vom rămâne teribil de singuri, de izolați, cu sentimentul de populație refugiată, în retragere și deci învinsă. Experții numesc procedeul preventiv față de riscul contagiunii „distanțare socială”. În fapt este vorba despre un fenomen de izolare socială provocată, suscitată (ca să nu spunem, impusă), cu efecte primare de prevenție, e drept, dar și cu incontestabile efecte secundare, noogenice, negative spiritual. Pentru acest fenomen de inducție nooptică, civilizația creștină a întezit recursul la terapia tainelor, în frunte cu taina euharistică, al împărtășirii din același potir, pe care actuala filosofie preventivă a eliminat-o, cu toate că studiile dedicate acestei chestiuni au arătat că deși paharul și lingurița pot fi infectate, totuși cei ce se împărtășesc nu sunt contaminați (tocmai pentru că vinul și pâinea din potir au o „natură” transubstanțiată, divină, încât chiar contaminate nu induc boala. Iar lucrul acesta este sigur). În aceste condiții rămân totuși celelalte mijloace ale „comuniunii”,

mijlocite de ceea ce putem denumi televiziunea și internetul eclesial. Numărul celor care ar beneficia de adunarea, pe această cale, într-o comunitate duhovnicească virtuală, de rugăciune și de tâlcuire a Scripturii, este foarte mare și pandemia poate oferi ocazia unei asemenea transfigurări a înfrângerii în victorie, a retragerii în înaintare, a defenșivei în surprinzătoare ofensivă. Care este numărul acestei adunări sub înțelesul ei de armată duhovnicească? În datele Institutului Național de Sănătate Publică, aflăm că la momentul elaborării acestui studiu numărul de cazuri infectate atinsese, pe 30 aprilie, cifra de peste 11 000 și probabil a crescut între timp. Față de cifra de circa 68 infectați, câți erau pe 13 martie, putem consemna o rată de răspândire semnificativă. Iată mai întâi tabelul de prezentare multidimensională a dinamicii pandemiei, urmat de primul grafic (sursa datelor primare: Institutul Național de Sănătate Publică; prelucrare și grafice, Stoica Daniela și Ilie Bădescu, INSOC):

	Nr cazuri confirmate	Nr cazuri noi	Decedati	Rata de crestere a persoanelor infectate	Rata de crestere a persoanelor decedate	Decedati /nr cazuri confirmate * 100	Rata de crestere a nr de cazuri noi
27/02/2020	1	1					1,00
28/02/2020	1	0		0,0			0,00
29/02/2020	3	2		200,0			0,67
01/03/2020	3	0		0,0			0,00
02/03/2020	3	0		0,0			0,00
03/03/2020	3	0		0,0			0,00
04/03/2020	4	1		33,3			0,25
05/03/2020	6	2		50,0			0,33
06/03/2020	7	1		16,7			0,14
07/03/2020	9	2		28,6			0,22
08/03/2020	13	4		44,4			0,31
09/03/2020	15	2		15,4			0,13
10/03/2020	17	2		13,3			0,12
11/03/2020	29	12		70,6			0,41
12/03/2020	47	18		62,1			0,38
13/03/2020	64	17		36,2			0,27
14/03/2020	95	31		48,4			0,33
15/03/2020	123	28		29,5			0,23
16/03/2020	139	16		13,0			0,12
17/03/2020	168	29		20,9			0,17
18/03/2020	217	49		29,2			0,23

(continuare)

19/03/2020	260	43		19,8			0,17
20/03/2020	277	17		6,5			0,06
21/03/2020	308	31		11,2			0,10
22/03/2020	367	59		19,2			0,16
23/03/2020	433	66	3	18,0		0,69	0,15
24/03/2020	576	143	7	33,0	133,3	1,22	0,25
25/03/2020	762	186	12	32,3	71,4	1,57	0,24
26/03/2020	906	144	13	18,9	8,3	1,43	0,16
27/03/2020	1029	123	24	13,6	84,6	2,33	0,12
28/03/2020	1292	263	25	25,6	4,2	1,93	0,20
30/03/2020	1760	308	38	36,2	52,0	2,16	0,18
31/03/2020	1952	192	50	10,9	31,6	2,56	0,10
01/04/2020	2245	293	69	15,0	38,0	3,07	0,13
02/04/2020	2460	215	86	9,6	24,6	3,50	0,09
03/04/2020	2738	278	94	11,3	9,3	3,43	0,10
04/04/2020	3183	445	133	16,3	41,5	4,18	0,14
05/04/2020	3613	430	141	13,5	6,0	3,90	0,12
06/04/2020	3864	251	151	6,9	7,1	3,91	0,06
07/04/2020	4057	193	157	5,0	4,0	3,87	0,05
08/04/2020	4417	360	198	8,9	26,1	4,48	0,08
09/04/2020	4761	344	209	7,8	5,6	4,39	0,07
10/04/2020	5202	441	229	9,3	9,6	4,40	0,08
11/04/2020	5467	265	257	5,1	12,2	4,70	0,05
12/04/2020	5990	523	282	9,6	9,7	4,71	0,09
13/04/2020	6300	310	306	5,2	8,5	4,86	0,05
14/04/2020	6633	333	318	5,3	3,9	4,79	0,05
15/04/2020	6879	246	351	3,7	10,4	5,10	0,04
16/04/2020	7216	337	372	4,9	6,0	5,16	0,05
17/04/2020	7707	491	387	6,8	4,0	5,02	0,06
18/04/2020	8067	360	411	4,7	6,2	5,09	0,04
19/04/2020	8418	351	417	4,4	1,5	4,95	0,04
20/04/2020	8746	328	451	3,9	8,2	5,16	0,04
21/04/2020	8936	190	478	2,2	6,0	5,35	0,02
22/04/2020	9242	306	482	3,4	0,8	5,22	0,03

(continuare)

23/04/2020	9710	468	508	5,1	5,4	5,23	0,05
24/04/2020	10096	386	527	4,0	3,7	5,22	0,04
25/04/2020	10417	321	552	3,2	4,7	5,30	0,03
26/04/2020	10635	218	575	2,1	4,2	5,41	0,02
27/04/2020	11036	401	608	3,8	5,7	5,51	0,04
28/04/2020	11339	303	631	2,7	3,8	5,56	0,03
29/04/2020	11616	277	650	2,4	3,0	5,60	0,02
30/04/2020	11978	362	675	3,1	3,8	5,64	0,03

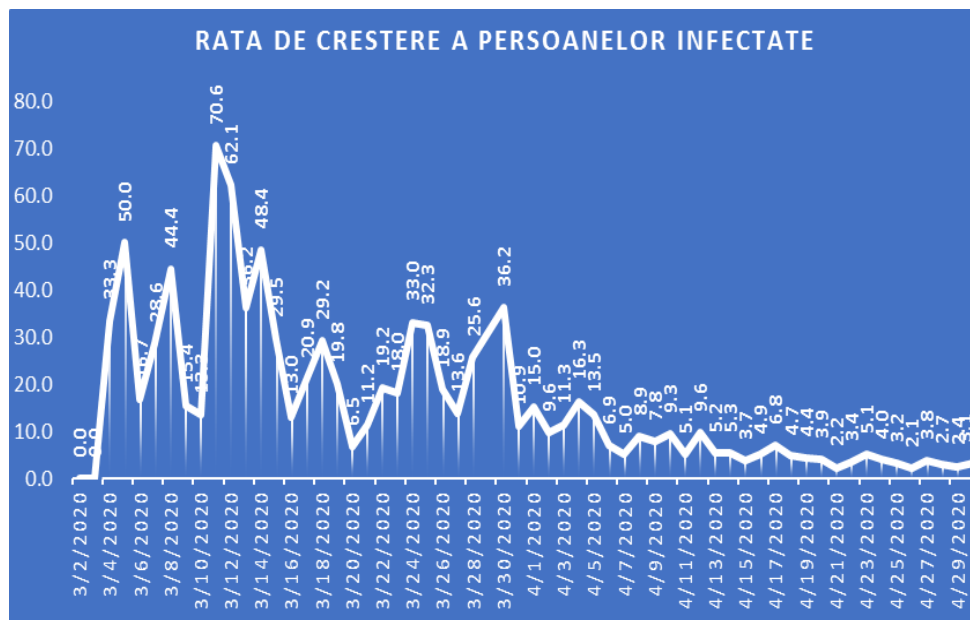
Sursa: Institutul de Sănătate Publică. Prelucrări: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Aspectul seriei de date asupra confirmațiilor ar trebui să ne alarmeze. În realitate, dacă examinăm rata de creștere zilnică vom sesiza deja un efect de moderată aplatizare a curbei epidemiologice, ceea ce arată efectul real și benefic al sistemului (de sănătate și de intervenție), altfel nu putem explica de ce de la o rată de creștere de 71% ,de la o zi la alta, în 11 martie, s-a ajuns la o rată de creștere de 18%, de la o zi la alta, în 23 martie, și de 3,1% pe 30 aprilie, 2020 (subliniez că rata de 200% de la prima zi a înregistrării primului infectat la a doua zi nu este relevantă dat fiind numărul mic de cazuri: 1 în prima zi și 2 în ziua imediat următoare, ceea ce a însemnat 2 la 1 anunțând riscul unei creșteri exponențiale). În realitate, precum s-a precizat, calcularea ratelor de creștere zilnică ne arată că deja în dinamica răspândirii s-a instalat un efect de aplatizare a curbei epidemiologice, ceea ce este un fapt încurajator și el ne sugerează că sistemul de intervenție este relativ eficient.

IPOTEZA APLATIZĂRII CURBEI EPIDEMIOLOGICE

Ne putem întreba, desigur, care este raportul dintre dinamica efectelor și dinamica alertelor? Care ar fi relația potrivită între riscurile pandemiei și realismul măsurilor pentru starea de urgență? Orice pandemie induce efecte în cascadă, mai exact, într-o cascadă în două trepte: prima este a răspândirii virusului, a doua, foarte gravă și aceasta, a efectului mediatic, de esență distopică (*dys* = rău, *topos* = loc, în grecește). Altfel spus mesajele media au o așa de mare putere asupra emoționalității populațiilor, încât acestea vor consimți la sugestia că locul bun de până ieri a devenit loc rău de astăzi încolo (pe o perioadă greu de determinat fiindcă puseurile anxiogene pot reveni). Acest al doilea val induce o stare de rău, greu de contracarat, asemenea unui tsunami care mătură spațiul mental, transformând peisajul stărilor liniștite într-un peisaj cutreierat de frici, de nesiguranță, de spaime vechi și noi, dominat de o teribilă neîncredere colectivă în puterea lumii cu instituțiile ei seculare de a contracara răul. Această neîncredere este mai periculoasă decât chiar

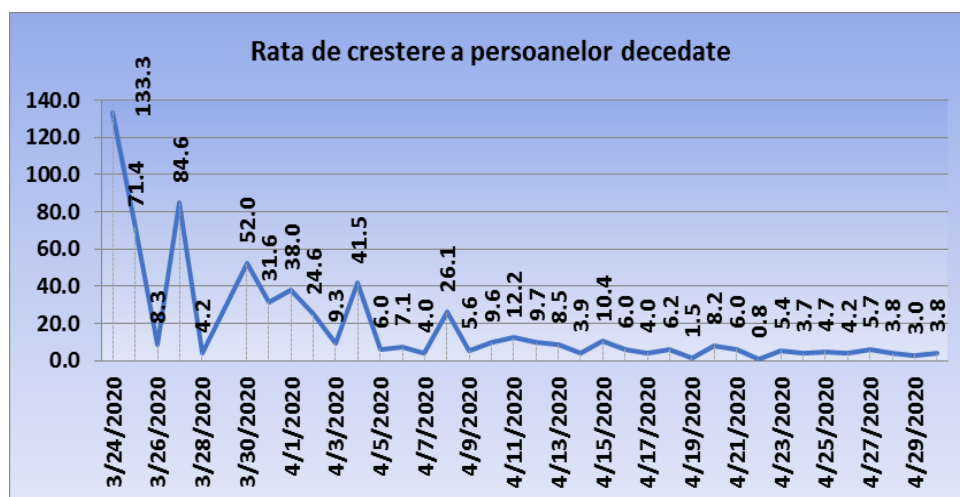
efectul epidemiologic propriu-zis, pentru că se instalează durabil și nu poate fi eliminată decât prin intervenții care pot să refacă echilibrul sufletesc, asemenea intervenții fiind opera nooterapiei, adică a terapiei spirituale, duhovnicești. *Că proporția spaimelor depășește proporția alarmei este atestat de dinamica (evoluția) curbei epidemiologice.* Numărul infectațiilor și deci al cazurilor confirmate crește într-adevăr destul de rapid (de la 1 caz în 27 februarie la peste 7000 de cazuri în 15 aprilie și la peste 11 000 pe 30 aprilie). Spaima este firească până la un prag, dată fiind această așa de amplă răspândire. Pe de altă parte, calculul ratei de creștere zilnică a numărului de cazuri confirmate sugerează survenirea unui efect de relativă aplatizare a curbei epidemiologice și lucrul acesta se vede în graficul care înfățișează dinamica acestei rate. Graficul ne arată că deși infectarea este prezentă și alarmantă, prin efectul de rază crescătoare a cercului celor infectați, totuși, de la o zi la alta, se înregistrează, în faza aceasta, un efect de „oboseală” socio-dinamică a valului pandemic, care anunță deja tendința de aplatizare a curbei epidemiologice. Acest efect de aplatizare este, în opinia mea, parametrul care ne convinge, cumva, de eficacitatea sistemului de intervenție, fiindcă altfel numărul de cazuri infectate s-ar menține la rate ridicate de creștere zilnică. Iată, în fine, și graficul (construit de Stoica Daniela și Ilie Bădescu):

Sursa: Institutul de Sănătate Publică. Prelucrări și grafic: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Concluzia este întărită și de rata de creștere a deceselor. Numărul decedaților crește de la o zi la alta fiindcă și numărul infectațiilor crește (dar și în vremuri normale curbele sunt cumulative, adică decese cresc de la o zi la alta cu numărul

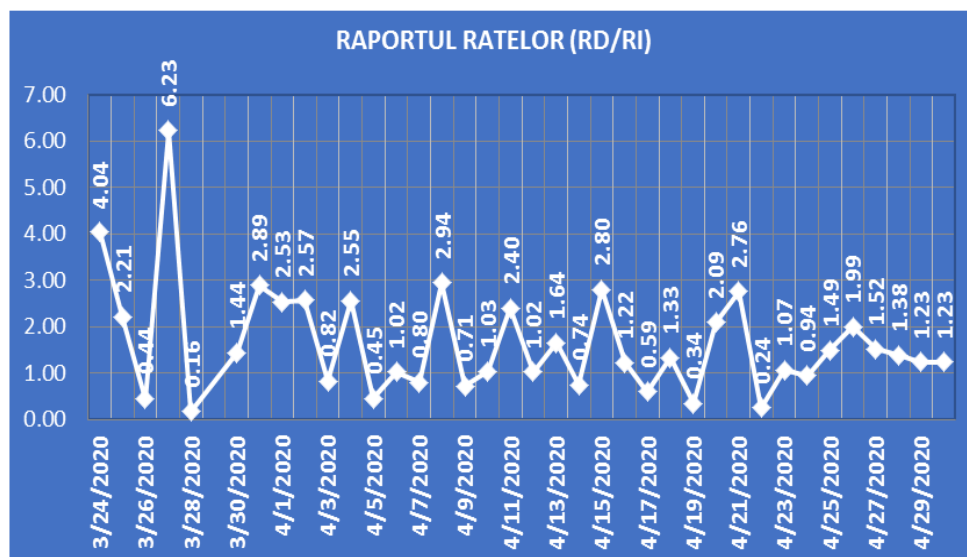
deceselor adăugate, încât e foarte riscant să atribuim această creștere doar pandemiei). Pe de altă parte, însă, curba deceselor ne descoperă și ea o tendință spre aplatizare, ceea ce, din nou ne spune că sistemul funcționează ori că pandemia începe să „obosească”. Ipoteza noastră este că aplatizarea curbei decedaților ar putea fi dovada eficacității sistemului sanitar și, mai ales, a eroismului corpului medical, indiferent de cauza bolii care anunța un posibil efect letal. Comportarea medicilor confirmă încrederea populației în categoria lor profesională, precum ne arată datele unui sondaj efectuat, ex-ante, de către CURS la cererea Fundației *Împreună* (coordonat de către dr. Dorel Abraham). O prezentare în detaliu a interpretării datelor acelui sondaj a fost inclusă în studiul nostru dedicat raportului dintre pandemie-societate-civilizație, elaborat special pentru a înțelege mai bine mecanismele psiho-sociale și noologice ale răspândirii pandemiei de COVID-19 și ale rezilienței popoarelor la această pandemie. Revenind la studiul de caz, prezentăm graficul privind rata de creștere a numărului persoanelor decedate din cauza infectării cu COVID-19:

Sursa: Institutul de Sănătate Publică. Prelucrări și grafic: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Graficul ne arată o dinamică descrescătoare a ratei deceselor (*rata de creștere*, nu *cifra deceselor*), ceea ce, precum spuneam este oglinda eficacității sistemului medical (și repetăm: indiferent de cauza reală a afecțiunilor cu risc letal ale celor spitalizați). Aplatizarea curbei epidemiologice a început pe 28–30 martie (primele 3 cazuri de deces au fost înregistrate pe 23 martie), valorile ratei de creștere zilnică coborând semnificativ spre data ultimei înregistrări. De la 133%, cât era rata de creștere pe 24 martie, față de ziua anterioară, s-a ajuns în ultimele două zile din luna aprilie la rate de creștere de 3% și 3,8%. Pentru a verifica încă mai riguros

efectul de aplatizare a curbei epidemiologice este necesar să calculăm raportul dintre cele două rate de creștere zilnică și anume raportul dintre rata de creștere zilnică a numărului deceselor și rata de creștere zilnică a cazurilor confirmate (RD/RI). Acest grafic poate fi determinat de la momentul în care a apărut primul deced. Graficul ne arată că de la momentul primului caz de infectare cu virus de COVID-19 (pe 27 februarie) și până la momentul primului deced înregistrat (pe 23 martie) au trecut 25 de zile. Prin urmare, în primele 25 de zile n-a fost înregistrat nici un deced raportabil la infecția cu COVID-19. Precum se poate observa din grafic, deși în ziua a 31-a se înregistrează o creștere a raportului ratelor, ceea ce ar indica un fenomen de agravare, totuși, în următoarele zile, același raport scade spectaculos ceea ce arată că *rata deceselor crește mai încet decât rata infecțiilor* și aceasta deja anunță o aplatizare reală a curbei epidemiologice. În toate acestea eu văd efectul combinat al eficienței sistemului medical și al declinului „natural” epidemiei (indiferent cum s-ar numi aceasta), de la un prag critic încolo. Este adevărat că se manifestă și o relativă volatilitate a ratei deceselor, dar scăderea foarte puternică a raportului ratelor ne îndrituiește să optăm spre ipoteza aplatizării curbei epidemiologice mai degrabă decât spre ipoteza volatilității fenomenului. Iată și graficul:

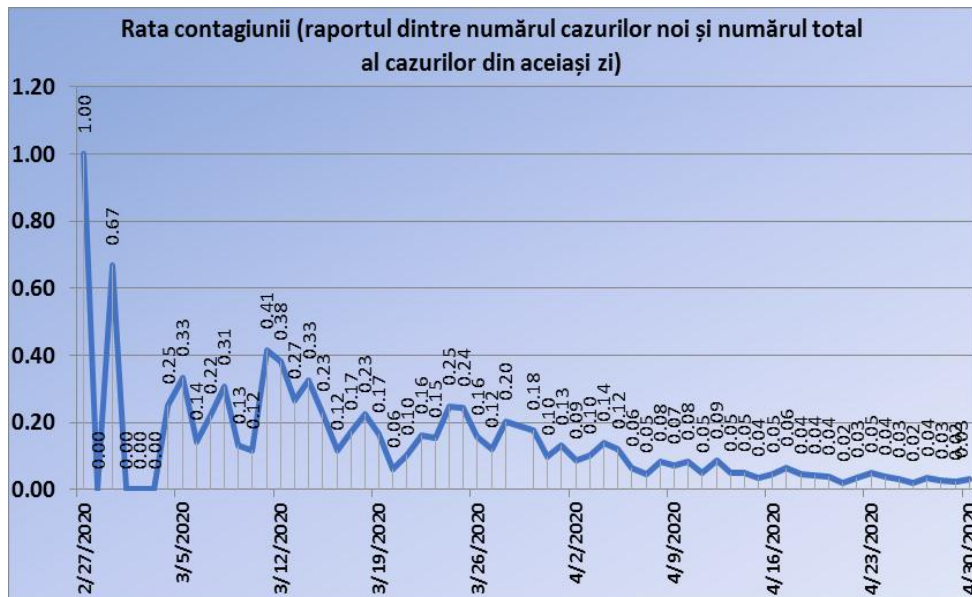
Sursa date primare: Institutul Național de Sănătate Publică. Prelucrări și grafic: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Graficul determinat pentru a evidenția dinamica raportului dintre rata de creștere zilnică a numărului deceselor și rata de creștere zilnică a numărului infecțiilor confirmă ipoteza aplatizării curbei deodată cu ipoteza eficacității sistemului sanitar. Rata deceselor crește mai încet decât rata confirmațiilor și, ca

atare, curba capătă un profil descrescător, ceea ce ne îngăduie să concluzionăm că avem de-a face cu un fenomen de relativă aplatizare. Ipoteza aplatizării este concurată, e drept, precum spuneam, de o anumită volatilitate a dinamicii ratelor. Evoluțiile din următoarele săptămâni ne vor permite să ținem sub verificare cele două ipoteze alternative: ipoteza volatilității și ipoteza aplatizării curbei.

RATA CONTAGIUNII ȘI SEMNIFICAȚIA EI

Pe de altă parte, ipoteza aplatizării este confirmată și de dinamica ratei contagiunii (raportul dintre numărul cazurilor noi și numărul total al infectărilor din ziua respectivă). Rata contagiunii este un fel de parametru al analizei bilanțiere a îmbolnăvirilor, reflectând „intrările” în raport cu „existentul” (din care se vor fi scăzut „ieșirile” naturale: datorate vindecărilor). Rata contagiunii reflectă, așadar, ceea ce s-ar putea denumi bilanțul zilei: „*intrări*”/„*existent*”. Rata contagiunii ne permite, altfel spus, să calculăm un bilanț al îmbolnăvirilor zilnice. Ca procedeu, acest bilanț are și funcția unui *barometru al pandemiei*, fiindcă ne arată creșterile sau scăderile presiunii epidemiei. L-am denumit barometru al pandemiei, deoarece evidențiază variațiile zilnice de presiune epidemiologică și totodată ne permite să evidențiem adaptarea imunologică a unei populații în raport cu evoluția pandemiei. O pandemie nu scade și nici nu crește doar prin ea însăși, adică prin „capriciile” sale, ci în relație cu variația gradului de imunitate al populației în raport cu noul mediu generat de pandemie. Se știe, de exemplu, grație cercetărilor lui Fernand Braudel, că intrarea „exploratorilor” generației columbiene în Noua Lume a fost dezastruoasă pentru nativi, fiindcă exploratorii au dus acolo gripa pentru care populația indigenă nu avea imunitate și astfel s-a declanșat o epidemie devastatoare, ceea ce a condus la slăbire fondului biologic (și deci de apărare) a populațiilor native în raport cu invadatorii. La rândul lor, exploratorii au contractat cunoscutul virus *treponema pallidum* (sifilisul), pentru care indigenii dobândiseră imunitate, pe câtă vreme europenii n-o aveau, astfel că au adus în Europa cumplitul flagel de sifilis, care a exterminat părți întregi din populația europeană. Alături de raportul ratelor de creștere, barometrul pandemiei (analiza bilanțieră a zilei) ne permite să monitorizăm dinamica pandemiei și să estimăm evoluția pragurilor. Barometrul pandemiei este un instrument statistic simplu alcătuit dintr-un tabel în patru coloane (succesiunea zilelor sau săptămânilor, lunilor etc.; numărul de cazuri confirmate; numărul de cazuri noi și coloana bilanțului: cazuri noi/ cazuri confirmate în cuprinsul aceleiași unități de timp: aceeași zi, aceeași săptămână etc., după caz) și din graficul asociat, care evidențiază dinamica bilanțieră a îmbolnăvirilor noi (adică graficul evoluției zilnice/ săptămânale etc., a ratei de contagiune). În cazul actualei pandemii de COVID-19, dinamica ratei contagiunii ne arată că bilanțul zilnic al îmbolnăvirilor înregistrează un declin continuu, astfel că de la o contagiune maximă de 100% și peste s-a ajuns, după 52 de zile, la o rată a contagiunii de 3%.

Sursa: Institutul Național de Sănătate Publică. Prelucrări: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Graficul ne spune că, de la o zi la alta, scade *proporția zilnică de cazuri noi* în loc să crească. Acest aspect ne sugerează că puterea de propagare a pandemiei este în declin (poate doar temporar, fiindcă deocamdată nu se știu prea multe, nici în legătură cu virusul propriu-zis, nici în legătură cu mecanismul și condiționalitățile contagiunii). Ceea ce putem spune acum, în raport cu datele disponibile, este că deși încă mai apar cazuri noi, proporția lor este în scădere și faptul acesta sugerează un declin al forței de răspândire a pandemiei. Nu vreau să se creadă că aș sugera suspendarea stării de alarmă. Vreau doar să arăt, prin puterea, limitată e drept, a analizei socio-statistice că dinamica pandemiei dă semnale de „oboseală”, pre-anunțând deja semne ale instalării tendinței de aplatizare. Cum ar trebui reacționat în acest context este problema sistemului de intervenție la pandemie. În analiza și dialogul nostru voi reveni asupra acestei chestiuni fiindcă, indiferent de evoluția pandemiei, accentul pe segregarea măsurilor în funcție de cele două segmente ale populației este lipsită de orice temei. Voi reveni mai încolo. Aici aș doi să insist încă asupra dinamicii mortalității în vremuri de pandemie, comparativ cu dinamica acesteia în vremuri normale.

PROCEDEUL DISTANȚĂRII ÎN LUMINA TEORIEI RELAȚILOR SOCIALE VIDE

Diagnoza concretă a răspândirii virusului reclamă considerarea fenomenului din umbră, adică a ceea ce numim dinamica izolării și a carantinei. Formele propagării sunt acestea trei: infectare, carantinare, izolare. Numărul crescător de izolați ne obligă să ne întrebăm asupra naturii efectului izolării sociale: „cât de

mare este gradul suportabil de izolare socială” într-o societate, în conjunctura unei pandemii ca aceasta? În studiile de impact, gradul de izolare socială înseamnă suspendare de interacțiuni sociale față de situația „normalității” și se calculează prin produsul numărului de persoane izolate, infectate și carantinate, pe de o parte, și numărul de zile de izolare și de activități și utilități indisponibilizate, pe durata izolării ($I = N_i \times N_{zile} \times N_{activități}$). Acest produs ne dă valoarea indicelui de impact social, pe care-l putem determina inclusiv pentru scenariile de evoluție a ratei de răspândire a virusului. Indicele de impact măsoară *numărul de zile-om-activități suspendate/ indisponibilizate* prin efectul pandemiei. Un asemenea indice variază pe o scară în cinci trepte a impactului, de la pragul impactului foarte mic la cel al impactului foarte mare. Deocamdată, indicele de impact dă semnale de trecere de la un impact mediu la unul mare și foarte mare, adică de la sub 1 milion unități de impact (zile-om-activități suspendate/ indisponibilizate) la peste 5 milioane unități de impact. Indicele de impact este deja foarte mare, adică numărul unităților de impact se situează la peste 5 milioane (indicele de impact efectiv este de 8 905 596 zile-om-activități suspendate). Efectul izolării a fost studiat pentru altfel de situații, precum cea legată de incidența smartfon-urilor asupra interactivității sociale. Iată ce consemnează un celebru columnist de la *The New Yorker*: „Numărul de adolescenți petrecându-și vremea cu prietenii a scăzut accelerat în 2012, când peste jumătate dintre americani aveau smartfon-uri. Se știe că această situație a condus la o creștere a ratei depresiei”³⁵. Prin urmare și fenomenul acesta ridică întrebări speciale legate de efectele spirituale ale izolării la o scară așa de mare. Coronavirusul este, iată, deopotrivă un „învățător” pentru mințile delăsătoare ale modernilor care au pierdut ceea ce în Scriptură se numește „trezvie”, starea de veghe. Trezvia este o abilitate care se cultivă numai prin nooterapia scripturistică și duhovnicească. Pandemia aceasta are un efect accentuat de anihilare a diferențelor etnice, sociale, de gen etc., pentru că acționează asupra tuturor. O singură diferență pare să persiste, cea de vârstă, care vulnerabilizează încă mai crud o categorie deja natural vulnerabilă, bătrânii. Pe de altă parte, pandemia de COVID-19 redescoperă funcția distanței sociale, atât de specifică societăților tradiționale. Societatea modernă nu cunoaște răspunsul la acest nou tip de *relație socială vidă*, pe care am cercetat-o într-un studiu al nostru³⁶. *Distanțele sociale* nu înseamnă absența relației, ci golirea ei de conținutul relațional obișnuit, ceea ce induce un efect psiho-somatic special. În acest context apare o provocare nouă, aceea a managementului distanței sociale la care suntem chemați de către autorități. Instituțiile seculare au o putere redusă de a gestiona *relațiile sociale vide* și de a corecta efectele izolării. În această situație se poate folosi rezerva societății virtuale, adică spațiul virtual și televizual. Din păcate, instituțiile laice n-au învățat să utilizeze sinergia cu instituțiile care au autoritatea sacralității și competența gestionării relațiilor sociale vide, adică interacțiunea

³⁵ (<https://www.newyorker.com/news/daily-comment/with-the-coronavirus-hell-is-no-other-people>).

³⁶ Cf. Ilie Bădescu, *Teoria spațiului dens în sociologie și antropologie istorică*, „Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXX, nr. 5–6, p. 391–415, București, 2019.

cu bisericile. Dacă relația golită de conținut lumesc nu este umplută de conținut duhovnicesc, adică de ceea ce are eficacitate, deși n-are realitate, atunci apar noopatiile, bolile spirituale, de care se ocupă noologia cu ramurile ei învecinate cu medicina creștină și anume noogenia și nooterapia. În această pandemie, apare un sindrom nou, la care m-am referit insistent, și anume sindromul membranei noopatice care sechestrează egoul doar în cazul persoanelor care nu apelează la nooterapia rugăciunii și a tainelor, adică n-au acces la managementul relațiilor vide. Practic, toate câmpurile vieții umane sunt afectate de pandemii, ca aceasta de coronavirus. În toate au apărut două efecte: întărirea credinței și revenirea strategiilor de containment în condiții post-epidemice. Evident, pandemiile nu lovesc societățile sub forma valului masiv, ci diferențiat. Istoria pandemiilor o atestă cu prisosință. L-aș cita aici pe unul dintre remarcabili istorici ai pandemiilor: „Bolile, subliniază el, nu lovesc societățile la întâmplare și haotic. Ele sunt evenimente ordonate, microbii se răspândesc selectiv și se difuzează exploratoriu asupra nișelor ecologice pe care ființele umane le-au creat. Acele nișe ne arată cine suntem – dacă, spre exemplu, în revoluția industrială ne-a păsat de ceea ce li s-a întâmplat muncitorilor și săracilor și de condițiile de viață ale celor mai vulnerabili. Holera și tuberculoza se mișcă de-a lungul liniilor greșite create de sărăcie și inegalitate... Dar mai ales este adevărat că modul în care răspundem depinde foarte mult de valorile noastre, de angajamentele noastre și de sensul vieții, de a fi parte a rasei umane, nu doar a micilor unități”³⁷.

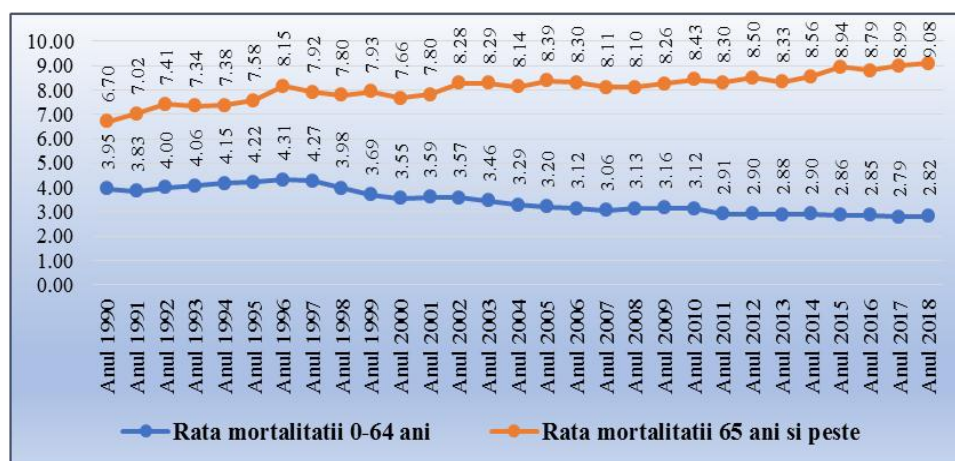
III. CEASUL MORȚII ÎN VREMURI NORMALE ȘI LA VREME DE PANDEMIE

„Zidul vieții”: cum se moare dincoace și dincolo de 65 de ani

În vremuri normale, moartea are și ea ritmul și „învoirile” ei, care se pot sesiza prin mijlocirea observatorului statistic al numerelor mari. Puterea ei e foarte scăzută dincoace de „zidul” de 65 de ani și năvălitoare dincolo de el. „Zidul” apărării naturale în fața morții (să-l numim „zid al vieții”) se suprapune, pentru români, cu linia vârstei de 65 de ani, după care începe marea loterie a morții. Moartea vine la fiecare când i-a „sunat ceasul”, ne spune vorba înțelepciunii populare. Ceasul morții „sună” mult mai frecvent când ai trecut de zidul acesta. Până la 65 de ani, ceasul morții sună mai rar și pentru mai puțini. După 65 de ani sinistrul orologiu se aude tot mai des și pentru tot mai mulți. În România ultimilor circa 30 de ani, numărul celor de dincoace de zid, adică de până la 65 de ani, pentru care a sunat clopotul și ceasul de pe urmă, s-a încadrat într-un interval de variație cuprins între 2,95‰ și 2,82‰ anual. Pentru cei de peste 65 de ani, ora despărțirii are altă cadență, bate des și pentru mulți, încât cifra plecaților oscilează de la un an la altul între 6,70‰ și 9,08‰. România seniorilor se mută în cimitire în fiecare an

³⁷ <https://www.newyorker.com/news/q-and-a/how-pandemics-change-history>.

cu o proporție care ne spune că, în intervale de maximum 18 ani, va fi plecat ultimul dintre membrii câte unei generații care tocmai trecuse de 65 de ani. Pe aceia care în 1990 trecuseră de pragul celor 65 de ani, deja după 2007–2008, nu-i mai putea întâlni nimeni, niciunde, nicicând. Pe cei care, în 2002, împliniseră 65 de ani și peste nu-i va mai întâlni nimeni, pe nici o uliță, pe nicăieri, în tot acest an 2020, an de pandemie și de urât. Desigur că nu toți se bucură de cei 18 ani fiindcă ponderea lor se subțiază cu proporția aceea de circa 9%. La scara României, și vom reveni asupra acestei chestiuni mai încolo, mureau zilnic în 2018 circa 734 de persoane, peste 90% dintre aceștia fiind partea celor de peste 65 de ani). Iată graficul care adevărește înălțarea „zidului vieții” între cele două segmente ale populației și care ne spune că moartea nu e de capul ei, că e pusă și ea la zid, cum se zice, prin legea vieții, rânduită de Dumnezeu după cumpăna voii sale cu starea popoarelor și „răutatea” vremurilor:

Grafic privind rata mortalității generale pe cele două segmente ale populației

Sursa: Date INS, prelucrări și grafic Stoica Daniela și Ilie Bădescu

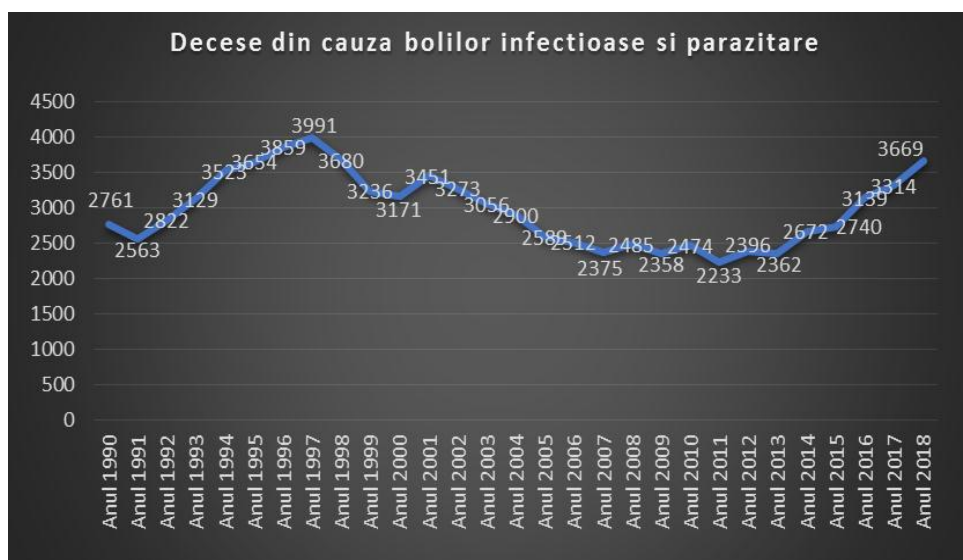
Voi reveni asupra semnificației contextuale a acestor rate ale mortalității într-o discuție specială dedicată efectului letal pe care-l adaugă virusul de COVID-19 la parametrii mortalității din vremurile normale. Vom vedea acolo cât de realiste au fost guvernele lumii în conceperea sistemelor de ocrotire a oamenilor în situații de urgență. Aici aș dori să insistăm asupra unei mai drepte caracterizări a profilului vremurilor. Oamenii se raportează la specificul vremurilor spunând: „acelea au fost vremuri bune”, sau „acelea au fost vremuri grele”, urâte. Specificul vremurilor urâte, de încercări și neazuri, precum cele de pandemie, de criză, de mari dezastre, de războaie și dictaturi, constă în aceea că ele accelerează cadența ceasului morții. Ipoteza mea este că asemenea vremuri aduc precipitarea ceasului de pe urmă în două mari cascade: una provocată de hazardul care-a lovit societatea și alta provocată

de impactul social, psihologic și social al aceluși hazard (în cazul analizei noastre fiind vorba despre pandemia de COVID-19). Pentru această pandemie, cred că a doua cascadă a mortalității, pe care o și denumim cascada impactului social și psihologic, va fi mai mare decât prima cascadă, pe care o denumim cascada incidenței hazardului. Și aceasta pentru că impactul pandemiei va fi teribil în toate planurile, economic, social, spiritual, psihologic etc., în mare măsură ca urmare a cumulării efectului stării hazard cu efectul perioadei de urgență și uneori chiar cu efectul măsurilor excepționale adoptate de guverne pentru astfel de situații (acestea toate se cuprind în măsura impactului unui hazard, precum este și pandemia de COVID-19).

*MORTALITATEA ADĂUGATĂ. CU CÂT A CRESCUT MORTALITATEA
ÎNTR-O LUNĂ DE PANDEMIE*

Fac de la început precizarea că aspectele pe care le rezum în continuare nu pun în discuție gravitatea acestei nenorocite boli provocate de COVID-19. Nu doresc de loc să minimizez nici gravitatea chestiunii, nici temeiul măsurilor adoptate de guvern, în legătură cu monitorizarea și prevenirea extinderii pandemiei, într-o țară ca România, oricum destul de vulnerabilă, precum știm. Vreau doar să examinăm rezultatele procurate de studiul sociografic și deci socio-statistic al pandemiei ca să avem un tablou poate mai veridic și mai puțin terifiant al situației decât suntem înclinați să credem. În al doilea rând, avertizez cititorii că textul, prin abundența datelor și stilul „rece”, al unei asemenea analize, face lectura lui mai puțin atractivă. Vom prezenta, în continuare, datele privind „adausul de mortalitate”, provocată de COVID-19. Spun încă de la startul acestui subcapitol de analiză socio-statistică „rece” că gradația mult mai redusă a fenomenului în România este, în mod plauzibil, legată de eficacitatea și, aș spune, chiar „eroismul” sistemului medical românesc, cu toate neajunsurile lui. Altminteri, e dificil să înțelegi ponderea totuși redusă, în România, a „adausului de mortalitate” provocată de COVID-19 (ceea ce nu înseamnă că durerea nu este tot așa de mare și când consemnăm să zicem trei cazuri ca și atunci când consemnăm 100 de cazuri. Cu atât mai mult când e vorba totuși de o augmentare a mortalității cu un număr de câteva sute de cazuri – 952 decese până pe 11 mai. Încât cer iertare pentru impresia de minimizare a dreptului la durere și lacrimă, impresie pe care o poate induce analiza „rece” de tip socio-statistic. Cu aceste precauții să ne referim la cifre). Pentru a măsura adausul de mortalitate datorată pandemiei de COVID-19, față de parametrii mortalității provocată de boli din aceeași „familie” (de același tip, adică boli infecțioase și parazitare), sunt necesare măsurări comparative pe durata aceleiași unități temporale (în studiul nostru, unitatea de timp adoptată va fi luna și ziua, adică numărul deceselor dintr-o lună și dintr-o zi în anul de referință, comparativ cu numărul deceselor de COVID-19 dintr-o lună și dintr-o zi în perioada pandemiei). Problema care se pune este să verificăm cât de des bate ceasul morții în vremuri de pandemie, comparativ cu ritmul său în vremuri „normale” (ferite de urgia unui asemenea

hazard). Să începem prin a examina datele privitoare la rata deceselor provocate de boli din aceeași „familie” cu COVID-19. Acestea sunt trecute în nomenclatorul statistic al morbidității la capitolul „bolilor infecțioase și parazitare”. În general, analiza socio-statistică a mortalității este sensibilă la frecvența cu care bate ceasul morții la scara unei populații. „Ceasul morții”, când e ascultat/ auzit la scara populațiilor, bate după cum ți-ai fixat tu ca analist să-i asculți ritmul, adică zilnic, săptămânal, lunar, anual etc. Pentru toată România, în decursul unei luni (o medie lunară, evident) din anul 2018, ceasul morții a bătut ora finală pentru 22 026 de persoane (într-o lună din 2018 au decedat 22 026 persoane). În fiecare zi dintr-o lună au plecat, în medie, dintre cei vii, 724 de persoane, adică, 264 317 persoane / 365 zile = 724 de decese. Să examinăm între aceștia care a fost ponderea deceselor provocate de bolile cu profil înrudit cu al actualei pandemii ca să ne dăm seama de diferențele posibile între un an „normal” și unul afectat de pandemie. Iată, așadar, mai întâi, graficul evoluției deceselor datorate bolilor infecțioase și parazitare în ultimii circa 30 de ani:

Sursa: Date INS, grafic: Stoica Daniela și Ilie Bădescu

Din grafic, putem constata că, într-un an fără pandemie, precum 2018, ceasul lunar al morții adusă de boli infecțioase și parazitare a bătut ora finală pentru 306 persoane (adică 3 669 / 12 luni = 306 decese, în medie, pe lună, din cauze înrudite cu COVID-19). Ca atare, ponderea deceselor zilnice din cauze de boli infecțioase și parazitare (COVID-19 se încadrează și el în această categorie) a fost de 10 persoane / zi (3 669 / 365 = 10). Prin urmare, în cele 724 de decese zilnice, cam 10 proveneau din categoria bolnavilor de boli infecțioase și parazitare, adică: 1,3% (în totalul deceselor zilnice). Decesele din cauza COVID-19 au fost de 952

între 23 martie – 10 mai, adică $952 / 48 = 20$ persoane pe zi în lunile de pandemie și numai pentru acestea fiindcă numărul estimat al deceselor în celelalte luni ale anului nu vor avea aceeași pondere, decât dacă se menține rata de contagiune a lunii la pragul maxim al contagiunii. Dacă dorim să aflăm adausul de mortalitate din motive de pandemie într-un an, atunci ar trebui să urmăm o cale estimativă. Să presupunem că decesele se vor menține la o rată medie de creștere pe zi egală cu cea a perioadei de înregistrare (0,15). În acest caz, la finele anului, vom avea pe lângă cele 572 de decese ale intervalului primei perioade de înregistrare a deceselor (24 martie–25 aprilie) $572 * 0,15 * 12 = 1029$ decese. Prin urmare, la finele anului, vor fi $572 + 1029 = 1601$ de decese cauzate de COVID-19. Raportate la numărul zilelor anului obținem un număr mediu zilnic de $1601 / 365 = 4$ decese zilnice de COVID. Rata estimată a mortalității generale pentru anul 2020 ar fi așadar de $724 + 4 = 728$ decese zilnice. Raportul deceselor de COVID-19 la totalul deceselor (de toate tipurile) dintr-o zi este de $4 / 724 = 0,5\%$. Acesta este procentul deceselor de COVID în anul de pandemie, care se adaugă la procentul deceselor din cauze înrudite într-un an normal, adică circa 4 persoane pe zi. Adausul de mortalitate este încă mai scăzut dacă am lua în seamă rata de creștere a numărului de decese din ultima zi a înregistrărilor (0,8). În această ipoteză la cele 972 de decese până la data înregistrării s-ar adăuga 47 de noi decese până la finele anului. Ponderea mortalității adăugate ar fi, în această estimare, de 1001. Rata zilnică a mortalității provocate de COVID ar fi deci: $1001 / 365 = 3$ decese zilnice, ceea ce adăugate la cele 724 de decese zilnice ale unui an, fără pandemie, ne dă 727, pentru anul cu pandemie. Prin urmare, numărul deceselor zilnice provocate de boli infecțioase și parazitare ar fi nu de 10, ci de 13. Față de mortalitatea zilnică totală s-ar putea consemna acest surplus: $724 + 3 = 727$. Însă asemenea variații ale ratei mortalității apar în mod obișnuit de la un an la altul, în jos sau în sus. De pildă, dacă am lua ca an de referință anul 1990 am constata o variație a mortalității zilnice destul de mare între cei doi ani: 724 decese zilnice în 2018 – 676 decese zilnice în 1990 = 48 persoane. Prin urmare luând ca termen de referință anul 1990, putem consemna o creștere, în 2018, a numărului deceselor zilnice cu 48 persoane. Să luăm în calcul diferența dintre doi ani consecutivi, 2017 și 2018. În 2017 numărul deceselor zilnice a fost de 717. Diferența dintre cei doi ani este aceasta: $724 - 717 = 7$ decese. Adausul zilnic de mortalitate în 2018 față de 2017 a fost de 7 de persoane decedate în plus cu fiecare zi. Adausul zilnic de mortalitate datorată infectării cu COVID-19 față de mortalitatea zilnică totală a anului 2018 (când aceasta a atins un maxim al ultimilor 30 de ani) ar fi de 3–4 persoane decedate în ipoteza că numărul total al deceselor de COVID ar atinge 1001. Prin urmare, în 2018 numărul deceselor zilnice a fost cu 7 mai mare decât în 2017. Am spune că anul 2018 a fost un an foarte cernit comparativ cu anul 1990 (a venit cu o teribilă umflare a valului „ucigaș”). Față de asemenea variații de la un an la altul, de la o perioadă la alta, variația deceselor indusă de creșterea mortalității provocate de COVID pare cu adevărat redusă. *Desigur că putem presupune că numărul mic de decese provocate de COVID s-ar datoră eficacității măsurilor adoptate pentru situația de urgență și nu avem argumente*

să contestăm această ipoteză, mai ales având în vedere jertfelnicia eroică a corpului medical românesc. Singura noastră îndoială vizează măsura segregționistă împotriva celor 17% români umiliți doar pentru că se situau în segmentul de vârstă de peste 65 ani. Efectul negativ al acestei măsuri nu-l va măsura nimeni, fiindcă cei ce se vor stinge de stresul amenzilor neomenesți și de umilința și stigmatul vârstei nu vor fi înregistrați de nimeni la categoria victimelor „sistemului”. Dar să mergem cu estimarea și mai sus. Să luăm ca referință un număr mai mare de decese din cauza infectării cu COVID-19 și să presupune că acest număr ar crește la 5000 în tot anul. Adaosul zilnic de mortalitate ar fi deci: $5\ 000 / 365 = 13$. Acest număr de decese zilnice s-ar adăuga la 724 cât este numărul total al deceselor zilnice în 2018, ceea ce ar ridica cifra deceselor totale la 737 (față de 724). O asemenea variație este într-adevăr peste media variației mortalității de la un an la altul în decursul celor 30 de ani de raportare. Rata medie zilnică a mortalității în cei 30 de ani este de 715 decese pe zi. Dacă adăugăm cele de 4 decese de COVID zilnice calculate la cifra actuală raportată la rubrica deceselor de COVID la rata medie a deceselor zilnice am avea 719 decese zilnice, sub rata medie a deceselor zilnice în 2018. Abia cu cele 13 decese zilnice ale unui scenariu de 5000 de decese de COVID în 2020 s-ar depăși cifra deceselor din 2018 ($724 + 13 + 737$, adică ar fi cu 13 decese zilnice mai mult decât rata deceselor zilnice din 2018). Prin urmare, rata deceselor de COVID-19 estimate pentru anul în curs va înregistra o variație cușprinsă între 4 și 13 decese pe zi. Ne putem întreba, în acest caz, dacă o asemenea variație a ratei mortalității se constituie în temei puternic pentru severitatea unor măsuri așa de drastice ca cele pe care le cunoaștem (cu excesul de interdicții în România față de celelalte țări europene și evident cu opțiunea pentru filosofia „dreptului represiv” în doctrina stării de urgență, exemplificată de măsura instituirii unui regim de domiciliu forțat pentru segmentul de persoane de peste 65 de ani în număr de 3 702 494 persoane, adică 17% din totalul populației, conform datelor pe 2018).

